

ДНЕВНИКЪТЪ

(стенографически)

на

XI^{то} Обикновено Народно Събрание

(първа редовна сесия).

VIII заседание, сряда, 27 октомврий 1901 г.

(Отворено въ 2 ч. и 30 м. слѣдъ пладнѣ подъ прѣдсѣдателството на подпрѣдсѣателя г. В. Калчовъ.)

Прѣдсѣдателствующъ В. Калчовъ: (Звъни.) Засѣданието се отваря.

Моля г. секретаря да прочете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь А. Урумовъ: (Прочита списъка. Отсѣствуватъ г. г. прѣдставителитѣ: Н. Абаджиевъ, Д. Аргириадисъ, П. Баевъ, Ц. Бакаловъ, М. Балтовъ, И. Гешовъ, И. Гърковъ, С. Димитровъ, Д-ръ Д. Молловъ, Д-ръ К. Серафимовъ, Д-ръ А. Ходжевъ, А. Епитропу, Я. Забуновъ, П. Ивановъ, А. Каназирски, Н. Кормановъ, А. Крушковъ, П. Кръстевъ, Г. Маджаровъ, Ц. Мечкаровъ, Е. Начевъ, П. Папанчевъ, К. Петковъ, Д. Пишмановъ, Д. Пчелински, И. Стояновъ, И. Сунгурларски, Ю. Теодоровъ, Х. Филиповъ, Д. Вановъ, К. Калчовъ, Х. Неджибъ Бей, Н. Христовъ, Ю. Юсуфовъ и Я. Юмеровъ.)

Прѣдсѣдателствующъ В. Калчовъ: Отсѣствуватъ 35 души народни прѣдставители. Събра нието има законенъ съставъ, за да може да засѣдава.

Прѣди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, съобщавамъ на г. г. народнитѣ прѣдставители, че на основание чл. 42 отъ вътрѣшния правилникъ, разрѣшихъ 10-дневенъ отпускъ на г. Цвѣтка Мечкаровъ, народенъ прѣдставителъ отъ Новоселската околия, 10 дена на Пеню Ивановъ, народенъ прѣдставителъ отъ Балбунарската околия, 10 дена на Найдена Кормановъ, Русенски народенъ прѣдставителъ, и 10 дена на Емануила Начевъ, Бръзнички народенъ прѣдставителъ.

Постѣпило е въ Народното Събрание прѣдложение отъ Севлиевокия народенъ прѣдставителъ, П. Кръстевъ, и Сливенския народенъ прѣдставителъ, П. Папанчевъ, за отмѣнение чл. 4 отъ закона за общинскитѣ налози на лозята. Ще се напечата и раздаде на г. г. народнитѣ прѣдставители, слѣдъ

което ще се тури на дневенъ редъ за едно отъ слѣдующитѣ засѣдания.

Постѣпилъ е отъ Министерството на Правосъдието законопроектъ за измѣнение чл. 75 отъ закона за нотариуситѣ. Ще се раздаде на г. г. народнитѣ прѣдставители и ще се тури на дневенъ редъ за едно отъ идущитѣ засѣдания.

Има постѣпили двѣ запитвания: едно отъ Видинския народенъ прѣдставителъ, г. Найчо Цановъ, и друго отъ г. Ризова, Кюстендилски народенъ прѣдставителъ.

Моля г. секретаря да ги прочете.

Секретарь А. Урумовъ: (Чете.)

„До Господина Министра на Обществениятъ Сгради, Птищата и Съобщенията.

Запитване

отъ Видинския народенъ прѣдставителъ
Н. Цановъ.

Слѣдъ ужасната катастрофа, станала на 23-й того на желѣзнопѣтната станция въ с. Горна-Баня, въ нашето общество се породиха най-разнородни чувства и догадки. Но всички заедно изтрѣпнаха отъ ужасъ. Между нашия печатъ се появиха отзиви за причинитѣ на катастрофата, които изискватъ разяснение отъ надлежния министъръ. За да дамъ възможность да взематъ участие въ разискванията по тази печална случка всички, които биха пожелали, азъ рѣшихъ да се отнеса съ формално запитване къмъ Васъ, Г-не Министре, и да Ви моля да ми отговорите:

1) Истина ли е, че катастрофата се дължи на новоназначени неопитни чиновници, партизани на Правителството, които не разбирали отъ службата си?

2) Истина ли е, че вследствие демагогските економии, прокарани въ бюджета, чиновническият персонал по желѣзницитѣ се е намалилъ дотамъ, щото нѣмало достатъчно чиновници за всички служби? и

3) Истина ли е, че вследствие на тѣзи намаления въ персонала, чиновницитѣ по желѣзницитѣ били съвсѣмъ изнурени отъ много работа, та нѣмали възможност да изпълняватъ службата си?

София, 27 октомврий 1901 г.

Съ почитание: Н. Цановъ.

Запитване

къмъ г. Министра на Обществения Сгради, Птищата и Сѣобщенията.

По поводъ станалата на 24-й того въ станцията Горна-Баня желѣзнопътна катастрофа, честь имамъ да отправя къмъ г. Министра на Обществения Сгради, Птищата и Сѣобщенията слѣдното запитване:

1) Не се счита ли г. Министерътъ, че е вече крайне време, щото и напътъ желѣзници да започнатъ да вървятъ точно въ часоветѣ и минутитѣ на разписанието си, както туй става съ желѣзницитѣ по цѣлия свѣтъ?

2) Не намира ли г. Министерътъ за необходимо да даде на нашата желѣзнопътна администрация единъ персоналъ по-малко заразенъ отъ ориенталската халатност и повече пригоденъ за деликатната желѣзнопътна служба?

3) Не смята ли г. Министерътъ за законно и справедливо да обезпечи както сѣмействата на погиналитѣ, така и онеспособенитѣ за работа отъ завчерашната катастрофа? и

4) Какви мѣрки тѣмъ да вземе г. Министерътъ, за да тури край на подобни катастрофи, които позорятъ културността на България и излагатъ на смъртъ и осакатяване българскитѣ граждани?

София, 27 октомврий 1901 г.

Кюстендилски народенъ прѣдставителъ:

Д. Ризовъ.

Прѣдсѣдателствующъ В. Кънчовъ: Има думата г. Министерътъ на Обществения Сгради, Птищата и Сѣобщенията.

Министъръ И. Вѣлиновъ: При всичко че правилникътъ на Народното Сѣбрание ми дава право да отговоря на отправеното къмъ мене запитване въ продължение на 10 дена, но прѣдъ видъ на ужаса на катастрофата, която стана завчера въ с. Горна-Баня, азъ имамъ събрани лично всички свѣдѣния, необходими за да може да се освѣтли Народното Прѣдставителство върху най-малкитѣ подробности отъ станалото. Освѣтъ това, прѣдъ видъ сѣ на сѣщия ужасъ на катастрофата, която така вълнува всички обществени слоеве у насъ, азъ искамъ да отговоря още днесъ, за да може и

Народното Прѣдставителство да разисква всичко, което то желае по катастрофата, и да вземе такова или иначе по нея рѣшение подъ прѣсното впечатление на станалото. Бихъ могълъ, казвамъ, подиръ 10 дена да отговоря, когато се до нѣкъдѣ заглади днешното впечатление, но азъ това не желая — искамъ, наопаки, да отговоря още днеска и ще го направя. Съжляявамъ само, че съмъ малко боленъ, болятъ ме именно гърдитѣ и гърлото, та вследствие на туй ще бѣда принуденъ да съмъ колкото е възможно по-краткъ, като си запазя, разбира се, правото, ако нѣкои разисквания станатъ, да отговаря на ораторитѣ наново, защото дълго време да говоря надали ще мога.

Пристъпямъ право къмъ прѣдмета. Ако г. г. запитвачитѣ желаятъ да развиятъ своята интерпелация... (Д. Ризовъ: Трѣбва да се тури на дневенъ редъ.) Азъ имамъ възможност да отговоря още сега, и моля Народното Сѣбрание да ми даде тая възможност: утрѣ е празникътъ, други день ще изтине, затова, моля, ако г. г. народнитѣ прѣдставители желаятъ да развиятъ интерпелацията, да отстъпятъ, ако ли не, да пристѣпятъ направо къмъ отговора си.

Прѣдсѣдателствующъ В. Кънчовъ: Желаетъ ли Народното Прѣдставителство сега да отговори г. Министерътъ и да станатъ разискванията? (Гласове: Желаетъ.) Ония г. г. прѣдставители, които искатъ сега да стане този отговоръ и разискванията, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Сѣбранието приема.

Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Мисля, че тия работи не трѣбва да се вотираатъ. Щомъ нѣкой пита, и Министерътъ е готовъ, нѣма освѣтъ да отговори.

Прѣдсѣдателствующъ В. Кънчовъ: Чл. 62 отъ вътрѣшния правилникъ казва: (Чете.) „Прѣдсѣдателътъ прочита веднага запитването и Народното Сѣбрание, слѣдъ като изслуша едного отъ членоветѣ на Правителството, безъ да влиза въ сѣщността, опрѣдѣля деня, въ който ще се разисква запитването.“

Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Министерътъ има право да каже, че е готовъ, и веднага може да отговори.

Прѣдсѣдателствующъ В. Кънчовъ: Моля г. Цанова да развие запитването си.

Н. Цановъ: (Отъ трибуната.) Г-да прѣдставители! Азъ ще бѣда много краткъ въ развиване на своето запитване, защото катастрофата, която е станала на 24-й вечерта въ с. Горна-Баня, е толкова ужасна, щото, да я повтарямъ наново, едва ли ще има нужда. Главното е, че слѣдъ тази катастрофа въ нашето общество се породиха разни догадки за причинитѣ ѝ и разни чувства въ разнитѣ наши

партийни групи. Главната причина, която ме накара да внеса въ Народното Събрание това запитване — отначало прѣдполагахъ да го направя въ видъ на питане; но по-послѣ рѣшихъ да го обърна на запитване, — е за да могатъ по него да станатъ разисквания, и всѣки единъ, който знае за причинитѣ, които сж прѣдизвикали казаната катастрофа, да може да ги изкаже тукъ, въ Народното Събрание, открито, та да можемъ и ние да си съставимъ ясно мнѣние, да може и обществото ясно да погледне на самия въпросъ.

Самата катастрофа, както казахъ, е ужасна, защото тогава, когато пътниците сж стояли на гарата Горна-Баня, готови да тръгнатъ за къмъ София, въ това врѣме товарниятъ трень е дошълъ отдиръ и направилъ единъ ужасенъ тласкъ, едно ужасно блъскване и, вслѣдствие на което, сж се ступили нѣколко вагони и послѣдвала смъртта на нѣколко нещастни пътници. Извѣстието, което се прѣсна, може да се каже, едвали не въ скъпия часъ слѣдъ като е станала катастрофата въ Горна-Баня, произведе ужасъ у всички. Таквоякъ нѣщо досега не е ставало въ България. Нашиятъ печатъ не само че съобщи за случката, но отиде по-нататкъ, да потърси причинитѣ. И азъ ще ви прочета много кратки цитати отъ нѣколко вѣстници, дѣто се догадваха причинитѣ, по които е станала катастрофата. Тази е главната цѣль, която ме накара да направя въпросното запитване. Въ нашия периодически печатъ се появиха обвинения сръбцу Правителството, че катастрофата се дължи на повоназначенитѣ, неопитни чиновници партизани, или, както единъ отъ вѣстниците ги бѣше нарѣкълъ, на „нашитѣ“. Второ, че въ желѣзнопътното дѣло Министерствътъ на Обществениятъ Сгради е внесълъ економии не тамъ, дѣто трѣбва, а тамъ, дѣто не трѣбва, т. е. економии въ дребното чиновничество: намалилъ службитѣ, и вслѣдствие на това се е появилъ недостаткъ въ чиновническитѣ мѣста, та по тази причина не сж били достатъчно сегашнитѣ чиновници да изпълнятъ опазителна длъжностъ, която имъ се възлага по желѣзницитѣ; че, вслѣдствие на това, маса отъ тѣзи недостатъчни чиновници сж били изнурени, често пѣти не спали, често пѣти гладни сж изпълнявали длъжността си и по тази причина не сж могли да изпълняватъ точно и акуратно, и че не е само тази катастрофа, но че българското общество е изложено на маса катастрофи, ако Правителството кара работитѣ така партизански, ако ставатъ намаления въ това дребно чиновничество.

За да бѣда по-ясенъ, за да бѣда по-категориченъ, азъ искамъ по-напрѣдъ прѣдъ почитаемото Прѣдсѣтелство да прочета два-три цитата, които ме прѣдизвикаха да направя това запитване. Въ единъ отъ цитатитѣ, който взимамъ отъ „Вечерна Поща“, се казва слѣдъ, по което: че Министерствътъ на Обществениятъ Сгради „заради глупави демагогски економии е намалилъ до минимумъ персонала на нашитѣ държавни желѣзници и заставлява хората да работятъ

безъ да спятъ, защото нѣма кой да ги смѣнява“. Въ другъ единъ опозиционенъ на днешното Правителство вѣстникъ се говори: „Ние нѣколко пѣти въ вѣстника си споменахме“, — (Д. Цанковъ: Кой вѣстникъ?) „Свободна дума“ (Д. Цанковъ: Холанъ, „Свободна дума“) — „че назначаванията, които г. Бѣлиновъ прави, сж твърдѣ несполучливи и че тѣ ще иматъ твърдѣ фатални послѣдствия“. (Ц. Таслаковъ: Него ли намѣрихте да четете?) В. „Миръ“ говори: „Тѣй щото, катастрофата се дължи на горнитѣ, прѣдвидени и създадени отъ началството, обстоятелства: недостатъченъ и изнуренъ персоналъ и назначаването служащи, непригнотвени за службата и съ доказана небрѣжност“. А по-горѣ се казва, че „желѣзнопътното дѣло не търпи партизанство и фанфаронство“ и че, слѣдователно, въ желѣзнопътното дѣло въ назначаването на чиновници се имало повече прѣдъ видъ не нуждата на службата, а партизанството и фанфаронствата въ назначаването. Почти сжщото нѣщо виждаме и въ „Новъ Вѣкъ“, органътъ на Народно-либералната партия: (Чете.) „Споредъ увѣреніята на тоя източникъ, катастрофата се дължи на нѣкои нови неопитни чиновници, понеже г. Бѣлиновъ билъ замѣнявалъ старитѣ служащи по желѣзницитѣ съ нови хора отъ „нашитѣ“.“ Дѣйствително, че желѣзнопътната служба е една отъ най-деликатнитѣ служби въ страната. Ако дѣйствително нашитѣ министри се ръководятъ при назначаването чиновници по нашитѣ желѣзници отъ тия съображения, за които се говори въ нѣкои отъ нашитѣ вѣстници, тогава, дѣйствително, българскитѣ граждани трѣбва да се ужасятъ и да дойдатъ до положението да не смѣе никой отъ насъ да се качи на желѣзница. Вслѣдствие на това — азъ общахъ още отначалото да бѣда краткъ, — отнесохъ се съ това запитване, което се прочете отъ секретаря и нѣма нужда да го прочитамъ пакъ, главно да отговори г. Министерствътъ: истина ли сж тия работи, които се авансиратъ отъ нашия печатъ, и не само отъ нашия печатъ, но и въ частнитѣ разговори между нашето общество? Това е, което имамъ да питамъ сега, и ще видя отъ отговора на г. Министра подирѣ, дали ще има нужда да взимамъ думата пакъ или не.

Прѣдсѣдателствуещъ В. Кжнчовъ: Понеже запитва г. Ризовъ по сжщата катастрофа, не се ли намира за добръ и г. Ризовъ да развие своето запитване?

Моля, г-нъ Ризовъ!

Д. Ризовъ: Азъ ще кажа само нѣколко думи, защото цѣльта на моята интерпелация е да се обясни тая работа и да се взематъ мѣрки, за да се не повтарятъ подобни катастрофи. Менѣ ми се струва, че г. Министерствътъ сега ще ми изложи подробноститѣ, като опрѣдѣли и отговорността на надлежнитѣ служащи. Но азъ мисля, че главната причина, за да ставатъ такива нещастия у насъ,

е оная халатност, оная ориенталска атмосфера, която е създадена въ нашите железници и която състои въ туй, че у насъ е почти правило треноветъ да закъснѣватъ, а изключение е тѣ да тръгватъ въ точно опредѣлени часове и минути. Тая халатностъ, въ миналите режими, е отивала дотамъ, щото вчера ми разправяше единъ приятелъ, че лани единъ конвенционаленъ тренъ е закъснѣлъ половина часъ, само за да може Д-ръ Сава Иванчовъ да си вземе паспорта, който той забравилъ у дома си, а единъ тренъ въ Мездра е стоялъ 40 минути повече, защото закъснѣлъ съ обѣда си Д-ръ К. Провадалиевъ. Нѣма никакво съмнѣние, че въ днешния режимъ такива работи не ставатъ; но поминалата недѣля се случи съ мене нѣщо, което страшно ме порази, а именно: на 6 октомврий азъ тръгнахъ за Царибродъ съ конвенционалния тренъ, който тренъ закъснѣ цѣлъ часъ, защо мислите? Защото прѣдседателятъ на едно отъ бюрата въ Царибродъ бѣше поискалъ войска оттукъ за изборитѣ, а тая войска не бѣ дошла на врѣме, и, за да може да вземе 40-тѣ души солдати, конвенционалния тренъ, който отиваше за Европа, бѣше спрѣнъ на цѣлъ часъ. Менѣ ми се чини, че всички тия работи сж възможни, само защото у насъ се е създавала такава атмосфера по железницитѣ. Извѣстно е, че Стамболовъ спираше треноветъ, само за да търси бунтовници и да провѣрява паспортитѣ. Докато не се тури край на тая неразбория, азъ мисля, че чувството на точностъ, на прецизностъ, не ще може да влѣзе въ нравитѣ на нашитѣ железнопътни чиновници. Едно врѣме се извиняваха, че машини нѣмало; но сега сами машинисти ме увѣряваха, че машини имало достатъчно. Азъ не виждамъ тогазъ, защо могатъ още да ставатъ тия работи, т. е. почти всички тренове да закъснѣватъ съ половинъ и цѣлъ часъ. Туй трѣбва да се дължи на обстоятелството, че чиновницитѣ сж вече привикнали на тия закъснѣвания, та не държатъ смѣтка нито за часа, нито за минутитѣ. Ясно е тогава защо Горнобанскиятъ началникъ е могълъ да задържи нѣколко минути трена, за да товари нѣкакви човали, а спирачѣтъ се е прѣобърналъ на хамалинъ, за да товари тия човали; ясно е и защо началникътъ отъ Владая е телеграфиралъ, че тренътъ е пуснатъ въ ходъ тогава, когато тренътъ е вече пристигналъ. Азъ съмъ убѣденъ, че не ще могатъ да се избѣгватъ нещастията, ако не се обърне внимание на това обстоятелство.

На второ мѣсто, вината трѣбва да падне върху персонала, за който г. Министърътъ сега ще ни даде обяснения. Доколкуто азъ знаа, едвали ще може да се обвини г. Министърътъ въ туй, че билъ назначаваелъ „наши“ хора по железницитѣ, защото никой отъ васъ не може да забрави, че за директоръ на експлоатацията той назначи единъ чорбакъ, принадлежащъ на друга партия. (Д-ръ Н. Геннадиевъ: За тия работи Стамболовъ е виновенъ!) Възможно е, разбира се, единъ министъръ

да назначи хора, безъ да ги познава; но ако стане такава нѣщо, вината на министра е неволна, и, въ всѣки случай, тая грѣшка може да се оправдае.

Послѣ, на трети редъ, за мене е важенъ въпросътъ за възнаграждението, което азъ мисля, че Правителството може и трѣбва да даде на раненитѣ, на осакатенитѣ и на сѣмействата на убититѣ, безъ да чака да се произнася за туй сждѣтъ, защото и частнитѣ железнопътни компании правятъ това.

Азъ завършвамъ интерпелацията си съ въпроса: какви мѣрки ще вземе г. Министърътъ, за да тури край на тѣзи работи, като съмъ дълбоко увѣренъ, че г. Бѣлиновъ е въ състояние да вземе такива мѣрки и че това нещастие, което ужаси всички ни, ще послужа, за да се тури вече край на подобни катастрофи, та въ бждѣще тѣ да не могатъ да ставатъ. (А. Филиповъ: Щомъ си увѣренъ, че ще вземе всички мѣрки, защо правишъ интерпелация?) Направихъ интерпелация затуй, защото желая Народното Прѣдставителство и общественото мнѣние да се освѣтятъ по този въпросъ, за да нѣма голи обвинения отъ противницитѣ и за да може г. Министърътъ да даде задължение, че, въ всѣки случай, мѣрки ще бждатъ взети.

Министъръ И. Вѣлиновъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ се намирамъ още подъ впечатлението на ужасната картина, която прѣзъ нощта на 23 сръпцу 24 октомврий видѣхъ въ с. Горна-Баня. И освѣнъ дѣто съмъ боленъ, както вече казахъ, струва ми се, че това тежко впечатление ще ми побърка, може би, да бжда надлежно прецизенъ и точенъ въ своитѣ обяснения, та ще моля, като втора уговорка, да се има прѣдъ видъ, че ако нѣщо изпусна при отговора си, то Народното Прѣдставителство ще бжде добро да ми зададе наново въпроси и азъ съ голѣма благодарностъ ще отговоря. Прочее, пристѣпямъ къмъ работата.

За да бжде по-ясно на Народното Събрание какви сж или трѣбва да бждатъ отговорноститѣ и какви сж или сж били причинитѣ на случилото се нещастие, ще ми позволите най-напрѣдъ въ нѣколко думи да кажа какво е станало. На 6 ч. и 50 м. вечерята, на 23-й того, въ гарата на Горна-Баня е стоялъ единъ смѣсенъ тренъ, на опашката на който е имало два пасажерски вагона и единъ отоплителенъ — единъ вагонъ, въ който се образува пара, за да отоплява зимно врѣме пасажерскитѣ вагони. На 6 ч. и 55 м. дохожда единъ товаренъ тренъ отъ Владая, ударва съ своята машина отоплителния вагонъ, който почти не е пострадалъ, както и машината, която го е ударила, но за това сж пострадали страшно двата пасажерски вагона, които сж били пълни съ пътници, защото тренътъ е трѣбвало да тръгне. Началникътъ на гарата е билъ почти свирналъ да се даде третиятъ звънецъ, за да тръгне смѣсениятъ тренъ. На това обстоятелство намирамъ, защото, ако станалото би се случило една минута по-късно, сътлковението нѣмаше да стане, понеже тренътъ щѣше да заміне за София,

или пъкъ, ако бѣше 5 минути по-рано, нещастieto нѣмаше да бѣде толкова страшно, защото пасажеритѣ 5 минути прѣди това сѣ били вънъ: кои на перона, кои на гарата, кои сѣ се разхождали отвънъ и вагонитѣ сѣ били празни. Но, както казахъ, понеже тренътъ е билъ вече готовъ да трѣгне, всичкитѣ пасажери сѣ били въ вагонитѣ си и затова негли сѣ били толкова много жъртвитѣ.

Обясненията, които получиха съдебнитѣ власти и азъ, които отидохме веднага на мѣстото, бѣха слѣдующитѣ — ще ги разкажа тукъ, за да може по-ясно да се опрѣдѣли на кои, собствено, въпроси трѣбва да отговори азъ, за да опрѣдѣлимъ причинитѣ на катастрофата и виновността, ако такава има. Началникътъ на гарата въ Горна-Баня обяснява работата така: „Въ 6 ч. и 50 м., казва, азъ бѣхъ готовъ да отправя трена за София, когато получихъ телеграма отъ Владая да дамъ свободенъ пътъ за единъ товаренъ тренъ. Моята смѣтка бѣше, че понеже отъ Владая до Горна-Баня товарниятъ тренъ трѣбва да направи 26 минути по разписанието, то азъ ще имамъ всичко врѣме да отпусна смѣсенія тренъ за София и къмъ пристигането на товарния тренъ пътътъ прѣдъ гаража на Горна-Баня да бѣде дѣйствително свободенъ. Затова веднага отговорихъ: пътътъ е свободенъ, пуцайте товарния тренъ. Какво бѣше моето удивление, обаче, когато само 5 минути подиръ като дадохъ свободенъ пътъ и когато смѣсеніята влакъ за София не бѣше още заминалъ, а бѣше въ момента тъкмо да заmine, съ една устремителна бързина дойде товарниятъ тренъ отъ Радомиръ, т. е. респективно отъ Владая, и удари отоплителния вагонъ на смѣсенія влакъ.“ Оттукъ трѣбва да заключите, ако повѣрвате на началника на станцията въ Горна-Баня, разбира се, че товарниятъ влакъ отъ Владая е билъ пуснатъ наврѣме, 6 ч. и 35 м. споредъ разписанието, но е поискалъ свободенъ пътъ за него 15 минути по-късно, или пъкъ че началникътъ на Горнобанската гара говори неистински работи, като твърди, че той е получилъ телеграмата за свободенъ пътъ едвамъ въ 6 ч. и 50 м. Възможно е той да е получилъ телеграмата въ 6 ч. и 36 м., обаче, за да спаси себе си, казва, че я е получилъ въ 6 ч. и 50 м. Азъ съ тия обяснения не се удовлетворихъ — нѣщо, което вие ще разберете много лесно, и, слѣдъ като очистихме колко-годѣ мѣстото на катастрофата, така щото тренътъ, съ който азъ дойдохъ, да може да mine, азъ заминахъ около 2 ч. подиръ полунощъ за Владая, защото за мене бѣше много важно да разбера въ кой часъ е подадена телеграмата за заминаването на товарния тренъ отъ Владая. Ако е подадена въ 6 ч. и 50 м. и тренътъ е, значи, заминалъ 15 минути прѣди искането свободенъ пътъ, ясно е, че виновенъ щѣше да бѣде персоналетъ на Владайската гара; ако ли пъкъ телеграмата е подадена въ 6 ч. и 35 м., както е трѣбвало да бѣде подадена, виновенъ щѣше да бѣде персоналетъ на Горнобанската гара. За тази цѣль азъ трѣбваше да имамъ на раз-

положение дневницитѣ на телеграмитѣ, които се държатъ въ всѣка гара и въ които, всѣка телеграма като се прѣдава и като се получава, се отбѣлзва и съдържанието ѝ, и часътъ и минутата на подаването ѝ, както и съдържанието, часътъ и минутата на получаването отвѣтитѣ на подобни телеграми.

Отидохме въ Владая — всичко тамъ спѣше: и началникъ, и ученикъ, и стрѣлочникъ, понеже никой нищо не знаеше. Разбудихъ персонала, и първата работа, която направихъ, бѣ да арестувамъ журнала, за да видя въ колко часа е била подадена телеграмата. А можете ли да си прѣдставите, че въ единъ дневникъ, въ който имаше отбѣлзани повече отъ 400 телеграми, подадени отначалото на тая година, имаше само 4—5, на които часътъ и минутитѣ на отправлението не бѣха отбѣлзани, и една отъ тѣзи телеграми бѣше и въпросната, която бѣше послѣдната, що Владайската станция бѣ подала нея вечеръ. Дневникътъ е една книга, която се дѣли на нѣколко граfi, отъ които една за номера на телеграмата, друга за часа и минутата на подаването, трета за съдържанието ѝ, четвърта за подписа и пр. Всички граfi отначало бѣха попълнени за всички телеграми, освѣтъ на двѣ-три, отъ които на една подадена прѣзъ м. февруарий, на друга прѣзъ м. априлий, ми се струва на трета прѣзъ юний и т. н., на които съдържанието, номерътъ и подписътъ има, но часътъ и минутитѣ на подаването на телеграмитѣ и на получаването имъ липсваха. Главната цѣль, значи, на нашето посѣщение на Владая не се постигна, защото на най-важния въпросъ дневникътъ не можа да отговори. Разпитахъ персонала на гарата и той ми обясни, че товарниятъ тренъ пристигналъ отъ Перникъ около 6 ч. и 25 м. и подиръ една маневра, която траяла нѣщо около 10 минути, ние, казвамъ ми, поискахме свободенъ пътъ отъ Горна-Баня. Този свободенъ пътъ ни бѣ даденъ веднага и ние отпуснахме трена. „Защо не отбѣлзяхте часа и минутата на отправката на тази телеграма?“ — попитахъ азъ началника на гарата. Отговори ми: „Азъ не бѣхъ оня, който подадохъ телеграмата, а бѣше моя ученикъ, нѣкой си Иванъ Бочевъ“. Той билъ подалъ телеграмата. Добръ. Макарь и току-що разбуденъ, повикахъ го и него. Той ми каза слѣдното: „Много добръ помня, че подадохъ телеграмата въ 6 ч. и 34 м. — една минута прѣди да заmine тренътъ и като получихъ отговоръ, че пътътъ е свободенъ, — а въ 6 ч. и 35 м. началникътъ на станцията пусна трена. Не отбѣлжихъ — по-смѣнка той — часа и минутитѣ, защото и другъ пътъ не съмъ ги отбѣлзвалъ, а този „другъ пътъ“, както вече казахъ, бѣше отначалото на годината само на 2—3 телеграми.

И тѣй, отъ направеното досега обяснение вие виждате, че най-главнитѣ въпроси за разрѣшение, когато се говори за причинитѣ на катастрофата, сѣ: първо, началникътъ на Горнобанската гара, когато е далъ свободенъ пътъ, било ли е 6 ч. и 50 м. или 6 ч. и 35 м. Защото лесно се раз-

бира, че ако той е далъ свободенъ пътъ въ 6 ч. и 35 м. и смѣсеніятъ тренъ тогава бѣ трѣгналъ за София, стѣлкновението щѣше да се избѣгне. И второ, ако началникътъ на гарата въ Владая е пусналъ трена въ 6 ч. и 35 м., а е поискалъ свободенъ пътъ едва въ 6 ч. и 50 м., то той именно е направилъ грѣшката и по тоя начинъ е станалъ причина за катастрофата. По този въпросъ, обаче, направеното административно дознание, което азъ съ помощта на сждебната власть извършихъ, не можа да ме удовлетвори, защото, както казахъ, часътъ и минутата на отправката на депешата не бѣха означени. (Д. Ризовъ: Въ Горна-Баня не бѣше ли означено?) Именно, тамъ щѣхъ да дойда. Въ дневника на Горнобанската станция за получаването на прѣдметната телеграма стои надписъ 6 ч. и 50 м., но това нѣщо доколко може да се вѣрва, ще сждите вие, защото 6 ч. и 50 м. е написано съ ржката на началника на Горнобанската станция, който може да е получилъ телеграмата въ 6 ч. и 35 м., но като е станало стѣлкновението отбѣлзвалъ я е въ 6 ч. и 50 м.

Специално по въпроса за подаване на телеграмата отъ Владая излѣзе, че не началникътъ тамъ е погледѣ виновенъ, а ученикътъ му, защото той бѣ подалъ депешата, и на него именно паднаха подозрѣнията на сждебнитѣ власти. Прочее, и той, заедно съ началника на станцията въ Горна-Баня, биде туренъ подъ слѣдствие. Досега, обаче, слѣдствието още не е уяснило кой е правъ: началникътъ на гарата въ Горна-Баня ли, който казва, че е получилъ телеграмата въ 6 ч. и 50 м., или ученикътъ на Владайската гара, който казва, че я е подалъ своеврѣменно. Но едно нѣщо има, което нѣма да скрия, а то е, че началникътъ на товарния влакъ, нѣкой си Миленковъ, потвърди и прѣдъ сждебнитѣ власти, и прѣдъ мене едно обстоятелство, което като че сваля вината повече върху началника на Горнобанската станция, отколкото върху началника на Владайската. Той казва: „Дѣйствително, ние стояхме въ Владай около 10 минути — отъ 6 ч. и 25 м. до 6 ч. и 35 м. — и прѣзъ това врѣме прикачихме къмъ нашия тренъ още 7 товарни вагона съ кюмюръ; на 6 ч. и 35 м. ученикътъ Иванъ Бочевъ, когато азъ бѣхъ въ канцеларията му, ми каза: „Сега попитахъ Горнобанската гарă, дали е свободенъ пътътъ за София, и тя ми отговори, че смѣсеніятъ тренъ е вече заминалъ за София, затуй взимай си книжката и върви!“ Специално на въпроса: „той видѣлъ ли е, когато ученикътъ е подалъ телеграмата въ Горна-Баня и е получилъ оттамъ отговоръ и колко е билъ тогава часътъ — Миленковъ не можа да отговори, а само повтори, че ученикътъ му казалъ: „Сега питахъ и ми отговориха, че пътътъ е свободенъ; нѣ ти книжката и заминавай!“

Отъ тѣзи кратки обяснения на станалото, вие ще разберете, г-да прѣдставители, че докато сждебнитѣ власти окончателно установятъ, кой е причината за несвоеврѣмното трѣгване, или за несвоеврѣмното пристигане на товарния тренъ въ Горна-Баня и несвоеврѣмното заминаване на смѣсеніятъ

тренъ отъ Горна-Баня за София — дотогава трѣбва да се подозиратъ за виновни началникътъ на Горнобанската станция и ученикътъ на Владайската станция. И двамата тия чиновници сж задържани; тѣ сж въ ржцѣтъ на слѣдствената власть, и всички мѣрки сж взети, щото още прѣзъ идущата недѣля да бѣде насрочено за разглеждане дѣлото имъ и виновнитѣ да бѣдатъ наказани.

Но дотукъ работата не се свършва. Сждебнитѣ власти намѣриха, че въ тази работа може да се смѣта за виновенъ и машинистътъ на товарния влакъ, по лентата на контролния часовникъ на когото излиза, че той е пристигналъ въ Горнобанската станция съ една скоростъ между 40—50 км. въ часъ. Затова биде задържанъ и той. Машинистътъ обяснява бързината, съ която е пристигналъ въ Горна-Баня, по слѣдующия начинъ. Той казва, че наклонътъ, който веднага започва отъ Владай къмъ Горна-Баня, е толкова голѣмъ, щото скоростъ 40—50 км. е най-обикновеното нѣщо въ движението на треноветѣ между Радомиръ и София. И когато линията на Горна-Баня е свободна, никога никакво нещастие не става, защото прѣдъ самата станция вече настѣпва равнище и съ спирачки, и съ пара тази работа много лесно се избѣгва. „Азъ, казва, бѣхъ увѣренъ, че пътътъ въ Горна-Баня е свободенъ, слѣдователно, нѣмаше какви особени мѣрки да вземамъ за да втърви тренътъ съ по-малка отъ обикновената бързина въ този страшенъ наклонъ отъ 25 на хиляда. Семафорътъ — знакътъ, който стои прѣдъ станцията — ми показваше свободенъ пътъ и азъ карахъ, както ме е научилъ Господъ. Случи се на пѣти тренъ и го ударихъ“. Обаче, отъ разслѣдването излиза, че семафорътъ, поне по показанието на стрѣлочника и на началника на Горнобанската станция, е показвалъ пътъ несвободенъ — зелениятъ пѣтъ показва свободенъ пътъ, а червениятъ несвободенъ. Прочее, машинистътъ е трѣбвало наврѣме да вземе мѣрки чрѣзъ даване контрапара, чрѣзъ даване знакъ да спиратъ спирачитѣ френоветѣ, за да може тренътъ да втърви къмъ Горнобанската станция съ много по-малка бързина. Обаче, той стои на това: семафорътъ ми показваше свободенъ пътъ и азъ карахъ по обикновеному. Но както вече казахъ, Горнобанскитѣ чиновници твърдятъ противното; семафорътъ, казватъ тѣ, показваше пътъ несвободенъ и машинистътъ трѣбваше своеврѣменно да спре трена. Началникътъ на трена, Ив. Миленковъ — 10—12 годишенъ началникъ трена — говорѣше прѣдъ мене, говорилъ е, научихъ се, и прѣдъ Негово Царско Височество Князътъ, че ако машинистътъ бѣше своеврѣменно подалъ сигналъ, че пътътъ е несвободенъ, за да може своеврѣменно да се затегнатъ спирачитѣ, и той пуснеше контрапара, можеше ударътъ да се избѣгне. Вслѣдствие на туй, възникна подозрѣние и срѣщу машиниста, та биде задържанъ и той.

Най-послѣ, техници, които разбираатъ дѣлото на движението и манипулациитѣ по гаритѣ, разправятъ

за още една възможност да се избъгне стълкovenието и тя е слъдующата. Понеже на гарата Горна-Баня, както и на другитъ гари, има по два пътя — голъмитъ гари иматъ и повече пътища, — възможно било, казватъ тѣ, началникътъ на Горнобанската гара, дори ако и би имало пътъ свободенъ на неговата гара, да пусне евентуално идияция слъдъ смѣсения товаренъ влакъ по втората линия, като завърти стрѣлката така, щото тренътъ, като иде бързо — дори, казвамъ, и да бѣде свободенъ първиятъ пътъ, — да отиде по втория. За-тази цѣль, обаче, е трѣбвало да употрѣби своитъ знания и искусство стрѣлочникътъ на Горнобанската гара — нѣщо, което той не е направилъ. Виѣхмѣ та го разпитахмѣ и него. Той обясни работата така — той е единъ старъ фелдфебелъ или унтеръ-офицеръ пионеръ, който отъ 2—3 години е спирачъ на Горнобанската гара: — азъ, казва, смѣтнахъ, че моята работа, щомъ като спуснахъ семафора, че пътътъ не е свободенъ, се свършва; нѣмаше нужда да пушамъ стрѣлката къмъ втория пътъ, защото ставатъ разни пертурбации. Затуй, като показвахъ чрѣзъ семафора, че пътътъ е несвободенъ, азъ отидохъ си по работата. И тоя стрѣлочникъ е задържанъ.

Сега, на кѣсо казано, съдебнитъ власти сж патоварени да изслѣдватъ: въ какво се заключава виновността на начальника на Горнобанската станция, която вие разбрахте; въ какво се заключава виновността — ако такава има — на ученика при Владайската станция; каква е виновността и отговорността на машиниста, който можеше да направи, щото тренътъ да влѣзе съ по-малка бързина и да се избъгне нещастие-или поне да станеше то въ по-малкъ размѣръ, и, най-сетнѣ, нещастие-то можеше ли да се избъгне, ако тренътъ отидѣше по втората линия, на макаръ и смѣсениятъ тренъ да стоеше на първата. Тия въпроси, както споменахъ вече, ще ги обясни съдебната власть; моятъ колежъ отъ правосъдието е взелъ всички мѣрки още въ поне-дѣлникъ дѣлото да се внесе на прокурора, да се състави обвинителенъ актъ и виновнитъ да бѣдатъ прѣдадени на съдъ, слѣдъ което съдилището ще изслѣдва и разгледа работата и ще се произнесе.

Но, г-да народни прѣдставители, общественото мнѣние, което се изразява чрѣзъ българския политически печатъ, казва, че има още единъ виновенъ, който не е задържанъ, а той е Министерътъ на Обществениятъ Сгради (Д. Петковъ: Органътъ на г. Данева го казва, а не ние!) Сега, значи, трѣбва да ви обясня защо и азъ не съмъ затворенъ. Обвиняватъ ме, както прѣкрасно е изложилъ това въ интерпелацията си г. Найчо Цановъ — защото и азъ четохъ вѣстникитъ и други обвинения, освѣнъ тия, не видѣхъ, — че Министерътъ на Обществениятъ Сгради е махналъ добритъ чиновници отъ желѣзницата и назначилъ неопитни, негодни свои партизани, първо, и, второ, че вслѣдствие на демагогски економии въ бюджета, персоналетъ по движението и тракцията е толкова намаленъ, щото, изнурени отъ

страшната работа, хората не знаятъ какво правятъ: чупятъ тренове, глави и пр.

Г-да народни прѣдставители! Първата бѣлѣжка, която ще направя по поводъ на тия жестоки обвинения, е, че катастрофи, за голѣмо съжаление, ставатъ навсѣкждѣ. Не сте вие, които да не сте чували, че не само въ България, но и въ най-културнитъ страни, дѣто има най-добъръ желѣзнопѣтненъ персоналъ, дѣто той най-добъръ се държи и плаща, ставатъ катастрофи. Не може още човѣшкиятъ умъ да достигне онѣзи прѣдѣли на прѣдвидливостта, щото да станатъ катастрофитъ невъзможни. На човѣкъ, трѣгналъ да отиде нѣкъдѣ съ файтонъ даже, може да се случи нещастие, и той си счува главата. Сжщо става и съ параходитъ. Вчера четохъ, напр., че въ Забайкалското езеро е потъналъ единъ пѣтнички параходъ и 180 души загинали. Най-великата флота на свѣта — английската — прѣди 4—5 години бѣше свидѣтелка на едно страшно нещастие, когато се облъскаха два грамадни броненосца, единиятъ отъ които, „Виктория“, отиде на дѣното и стотини души най-добри моряци загинаха на дѣното на морето. Тѣй щото, искамъ да кажа, че въ това отношение ние не правимъ изключение, колкото и да е жалко загинаването на 5 души български граждани, жалко на всинца ни, но най-жалко за мене, защото азъ имахъ злочестината да видя обезглавениятъ и обезформени трупове. Прочее, безъ да давамъ каква-годѣ гаранция — защото, и ако я дамъ, нѣма да ми повѣрвате, че никакви катастрофи въ България нѣма вече да ставатъ, — мога да кажа само, че нито едно отъ обвиненията, които така дръзко и така несправедливо се хвърлятъ върху единъ добросъвѣстенъ човѣкъ — не говоря вече за единъ министъръ, — нито едно, казвамъ, не е вѣрно.

По желѣзнопѣтното вѣдомство, г-да народни прѣдставители, служатъ около 2.000 чиновника — 2.000, запомнѣте го добръ, — а 37 души само съмъ назначилъ азъ — 37 души! Това ли е то партизанството, това ли сж тѣ нашитъ, това ли е тя партията, която азъ ще охранявамъ, когато отъ 2.000 чиновника назначенитъ отъ мене сж само 37, и то какви? — по движението въ случая нѣма нито единъ. А тукъ чиновници по движението сж правитѣ или косвени виновници на станалата катастрофа. Значи, по тоя въпросъ моятъ отговоръ е ясенъ, категориченъ и краткъ: никакви чиновници по движението отъ нашата партия сж не съмъ назначавалъ. Назначилъ съмъ споменатитъ 37 души, но тѣ сж хора, които служатъ по акцесуаритъ на движението, като контролѣри, магазинери на гаритъ, помощници на касиеритъ и пр. — нито началници на гари, нито началници на тренове. Назначилъ съмъ — трѣбва да призная — директора на желѣзницитъ, върховниятъ шефъ, така да се каже, на движението, и не съжалявамъ никакъ, защото назначихъ, дѣйствително, единъ прѣкрасенъ и прѣвъзходенъ директоръ, (А. Краевъ: Който тоже не е отъ партията!) който, дѣйствително, не е отъ партията, да, и това трѣбва да признаемъ.

И тъй, значи, не е истина, че катастрофата се дължи на новоназначени неопитни чиновници, партизани на Правителството. А ето кои сж били тия чиновници. Началникът на желѣзнопътната гара въ с. Горна-Баня е единъ отъ най-добритѣ чиновници въ Министерството — такива свѣдѣния имамъ за него — нѣкой си Барутчиевъ; той е назначенъ на 18 декемврий 1893 г., служи скоро 8 години, родомъ е отъ Татаръ-Пазарджикъ — мисля, че г. Д-ръ Гаговъ го познава, (Д-ръ Г. Гаговъ: Вѣрно!) — а 4 години само е началникъ станции и въ неговия *curriculum vitae* никакви особени забѣлѣжки, никакви особени наказания нѣма. Когато азъ пристигнахъ на гарата въ Горна-Баня, той бѣше готовъ да се застрѣли вслѣдствие на ужаса, който му бѣ вселила катастрофата, и съ плачъ и съ най-искренна скръбъ той като да прѣдчувствувахе, че е въ нѣщо виновенъ. Понататъкъ — да ви прочета и датитѣ на неговитѣ назначавания, повишавания, прѣмѣствания и пр. Назначенъ е на 10 май 1894 г. за практикантъ ученикъ по телеграфа и движението въ Сарамбей; прѣмѣстенъ е слѣдъ това за ученикъ при станцията въ Драгоманъ на 20 мартъ 1895 г. — когато не ние управлявахме. Слѣдъ единъ мѣсецъ е прѣмѣстенъ въ Новоселци отъ министра на друга една политическа група, която има толкова достойни прѣдставители на центра; слѣдъ това е билъ прѣмѣстенъ въ Баня-Костенецъ; въ 1899 г. е билъ прѣмѣстенъ въ Ихтиманъ сѣ като ученикъ; въ 1899 г. на 30/I 1900 г. е билъ назначенъ за чиновникъ по движението въ Ихтиманъ; на 12/VII 1900 г. — когато пакъ не сме били ние на власт — прѣмѣстенъ е за началникъ на станцията въ Борисово, а сега, неотдавна, прѣди 2 недѣли е прѣмѣстенъ за началникъ на Горнобанската станция, по причина че се билъ скаралъ съ пикѣора на гарата и по искането на началството и на двамата трѣбваше тѣ да се махнатъ отъ Борисово. Свободна бѣше Горнобанската станция, защото прѣдишниятъ началникъ се подозираше, че ималъ приятелски връзки съ хората на Хаджиенова, на които билъ отпущалъ стоки на кредитъ, нѣщо, което се изслѣдва и не се ясно потвърди, но понеже подозрѣнието сѣ си остана, рекохме да го махнемъ оттамъ, въ Борисово, а Барутчиева да прѣмѣстимъ отъ Борисово въ Горна-Баня. Прочее, както виждате, ние имаме работа тукъ съ единъ добъръ четиригодишенъ началникъ на гара, доста способенъ чиновникъ, който, както казахъ, никакви особени бѣлѣжки по службата, освѣнъ послѣдната, за която се и прѣмѣсти, нѣма.

Иванъ Бойчевъ, ученикътъ въ Владая, е назначенъ на служба на 6 октомврий 1899 г. за практикантъ ученикъ при станцията въ София; назначенъ е за титуларенъ ученикъ на 1 януарий 1900 г. при същата станция, а на 22 априлий 1900 г. е прѣмѣстенъ въ Владая, дѣто го и свари нещастieto.

Стрѣлочникътъ, който е тоже задържанъ, Борисъ В. Топчиевъ, е, както ви вече казахъ, фелдфебелъ или унтеръ-офицеръ отъ пионерната бригада, служилъ

е по поддържането, познава прѣкрасно телеграфната служба и е назначенъ за стрѣлочникъ на 6 октомврий 1899 г. при станцията Горна-Баня. Слѣдователно, 2 години стои на същото мѣсто.

Началникътъ на влака, Иванъ Миленковъ, е назначенъ на 6 октомврий 1888 г., прѣди 13 години, за кондукторъ, а на 1890 г. е повишенъ за началникъ на трена и оттогава насамъ, 11 години, е служилъ като такъвъ, безъ да бѣде отъ нашата партия, защото прѣзъ 1890 г., мисля, г. Петковъ бѣше управляющъ Министерството на Обществениѣ Сгради.

Изпуснахъ, г-да, да забѣлѣжа — макаръ че въ интерпелацията това не бѣ споменато, но имаше го въ нѣкои вѣстници, — че е възможно да се допусне, какво спирачкитѣ на вагонитѣ отъ товарния трень не сж били въ достатъчно количество, или пъкъ спирачитѣ може да не сж били добрѣ подготвени. Нека отговоря и на това подозрѣние, за да не остане нищо неосвѣтено. По съществуващитѣ у насъ правилници и положения, основани върху нѣкакви технически изчисления, излиза, че въ единъ влакъ, който ще пътува по пътъ съ 25 на хиляда надолнище — какъвто е пътътъ отъ Владая до Горна-Баня, — трѣбва да има една четвъртъ спирачки, т. е., колкото вагони има, $\frac{1}{4}$ отъ тѣхъ да бѣдатъ съ спирачки. Вагонитѣ въ дадения случай сж били 17, а спирачки е имало 6, обаче, едната отъ тѣхъ била на фургона, та се не смѣтала, макаръ че е била затегната, а отъ останалитѣ 5 една не се услужвала, та оставали всичко 4 — отъ които 3 сж били десервирани отъ спирачи, а четвъртата, понеже нѣмала спирачъ, се е услужвала отъ началника Миленковъ, и сждебнитѣ власти констатираха, че неговата спирачка е била най-добрѣ затегнатата. Колкото се отнася до петата спирачка, то тя не била десервирана, защото е нѣмало нужда отъ нея и защото е била развалена — нѣщо, което и сждебнитѣ власти констатираха. Прочее, сѣ 4 спирачки 17 вагона сж били прѣкрасно десервирани и всичките спирачки сж били много добрѣ затегнати. Спирачитѣ сж назначени: единъ въ 1889 г.; единъ въ 1898 г.; единъ въ 1895 г., а началникътъ на трена — четвъртиятъ спирачъ, — както казахъ, е на служба чакъ отъ 1888 г. Прочее, и тукъ нѣма ни единъ новъ чиновникъ.

Настѣпва сега вториятъ въпросъ: истина ли е, че вслѣдствие на демагогски и шарлатански економии въ бюджета, персональтъ е останалъ толкова малъкъ, щото се изнурявалъ отъ работа и по тоя начинъ станалъ причина за катастрофата? Азъ имамъ тукъ бюджета отъ текущата година, въ който, както помните, сж означени чиновницитѣ и по стария, и по новия пътъ. Отъ цифритѣ на тия бюджети вие лесно ще провѣрите колко сж били прѣзъ 1900 г. чиновницитѣ по тракцията и по движението и колко прѣзъ 1901 г. Ще видите вие слѣдующето нѣщо. Който има бюджета на рѣка, той ще го провѣри. По движението, прѣзъ 1900 г., когато не азъ съмъ правилъ бюджета,

е имало чиновници 654 и по моя бюджетъ тѣ сж 654, съ тая само разлика, че въ моя бюджетъ има измѣнения въ смисълъ, че е създадена една дирекция на желѣзницитѣ, която по-напрѣдъ не е съществувала, съ около 15 души чиновници, като вмѣсто тѣхъ сж извадени 15 души чиновници отъ Министерството — отъ тѣй нарѣчената му „търговска служба“, която нѣма нищо общо ни съ движението, ни съ тракцията; това сж тѣй нарѣченитѣ контролѣри, които стоятъ въ централното управление и провѣрватъ дали сж перфорирани билетитѣ, дали сж правилно таксувани стокитѣ и пр. Макаръ, прочее, че има нѣкои подобни малки измѣнения въ пата, но, въ обща сложностъ, по движението е имало 654 души прѣди мене, толкова сж и при мене. Специално, ако обичате, ще ви прочета и подробности. Напр., началници на влакове I разредъ е имало до мене 15, и у мене сж 15; началници на влакове II разредъ е имало прѣди 15 — у мене сж 17; спирачи е имало 74 — у мене сж 76; II-разредни спирачи е имало 57 — у мене сж 60; стрѣлочници отъ I разредъ е имало 28 — у мене сж 30; стрѣлочници отъ II разредъ е имало 36 — у мене сж 37; стрѣлочници отъ III разредъ е имало 50, а у мене сж 57. Едно единствено перо, тѣй да кажа, което прави изключение, е перото, дѣто до мене е имало 26 кондуктори отъ II разредъ, а у мене сж само 15. Но ето каква е тукъ причината. Азъ сварихъ — и сега ги има — тѣй нарѣченитѣ ученици кондуктори около 50 души — сега сж останали нѣщо около 40, — които служатъ кой година, кой двѣ, кой три даже, безъ заплата. Сега-тогисъ тѣхъ ги пращаха да пътуватъ въ качество на ученици по треноветѣ, за да взематъ тѣй нарѣченото километрическо възнаграждение. За да мога да утилизирамъ тия ученици кондуктори, нѣкои отъ които бѣха служили години безъ заплата, азъ помислихъ, че е по-добрѣ да намалимъ дѣйствителнитѣ II-класни кондуктори съ нѣколко души, а вмѣсто тѣхъ да пращаме ученицитѣ, та да взиматъ тѣ по-добро възнаграждение. Отъ тѣхъ десетина души сж вече повишени и сега оставатъ около 40 души на сѣщитѣ основания. Та и въ тая смисълъ, както виждате, никакъвъ недостатъкъ въ персонала нѣма; напротивъ, и сега има около 40 души разполагаеми свободни кондуктори, които, за жалостъ, нѣма кждѣ да пращаме, за да взиматъ километрическо възнаграждение, за да си изкарватъ колкото за хлѣба.

Да вземемъ тракцията. Тракцията е имала до мене 230 души чиновници, а у мене сж 229; значи, нѣма никакво намаление. Въ дѣйствителностъ има сериозни намаления у мене, ама дѣ? Въ строителния отдѣлъ, напр., който е струвалъ едно врѣме на хазната по 600.000 л., а сега струва 65.000 л. Ако тия и подобни тѣмъ намаления сж причината на катастрофата — тогава обѣщете ме! Има и други намаления въ персонала на Министерството — въ контролни така нарѣченъ персоналъ напр. Но и тия намаления лесно се оправдаватъ. Азъ сварихъ,

прѣдставѣте си, такова положение: имаме всичко 72 станции, а имаше 78 контролѣри да ги провѣрватъ и работата на тоя прѣхваленъ контролъ бѣше останала назадъ на цѣли 13 мѣсеца. Азъ додохъ на властъ въ февруарий тая година, а за януарий по-миналата година отчетитѣ още не бѣха готови. Намалихъ персонала на контролата, но сега сме вече съ контролата à jour: каквото стане миналия мѣсець, този мѣсець се контролира. И тукъ, значи, се оправдава положението, че тамъ, дѣто хората сѣдатъ и пиятъ, колкото повече души пиятъ, толкозъ тѣ по-злѣ работятъ. Иванъ сваля на Стояна, Стоянъ на Драгана и въ дѣйствителностъ никаква работа не се върши — много баби, килаво дѣте.

Прочее, отговарямъ и на втория въпросъ: не е истина, че вслѣдствие на демагогски намаления въ бюджета е станала катастрофата въ Горна-Баня. Кешки да бѣше туй причината, та да можехме съ едно увеличение на бюджета да дадемъ гаранция, че нѣма вече да се трепятъ хората по желѣзницитѣ въ нашата страна.

Най-послѣ, питатъ ме: истина ли е, че се изнурявалъ много персональтъ? Като обща бѣлѣжка, трѣбва да кажа, че нашитѣ желѣзнопътни линии сж отъ ония, по които минаватъ най-малко тренове въ свѣта на день, защото асж и таквазъ ни е земята, толкова ни е и търговията. Персональтъ ни, прочее, сравнително съ другитѣ е по-малкъ. Обаче, специално за линията София—Радомир—Перникъ, дѣто стана нещастieto, трѣбва да забѣлѣжа, че тамъ ние имаме само дневна служба: никакви нощни дежурства нѣма, защото никакви нощни влакове не трѣбватъ и не заминаватъ. Този пъкъ случай по 6 ч. и 50 м. се пада по мръкнало вечеръ, по 6 ч. и 50 м. лѣтно врѣме, напр., е далечъ още прѣди засѣдане на слѣнцето. Началникътъ на гарата тоя день е ималъ 4 влака: 2 изпроводиитѣ и 2 посрѣщналъ. Колкото се отнася до машинистътъ Топаловъ, той пъкъ него день е ималъ едно отиване до Перникъ и едно връщане София до обѣдъ и сѣщото слѣдъ обѣдъ. Службата му е траяла отъ 6 ч. заранѣта до 12 ч. и отъ 2 слѣдъ обѣдъ до 7 ч. — служба, която всѣки отъ васъ носи даже въ по-големъ размѣри. Освѣтъ това, службата му не е непрѣкъсната; той отива оттукъ до Перникъ, да кажемъ, за 1½ часа. Докогато му натоварятъ вагонитѣ, той почива — може да стои и въ бюфета, и на гарата; — слѣдъ това, докарва тукъ вагонитѣ, обѣдва, почива до часа 2, трѣгва послѣ за Перникъ и се връща вечеръта — трепътъ, който направи катастрофата, трѣбваше да дойде въ 7 ч. и 20 м. тукъ. Тѣй щото, особено изнуряване по персонала тукъ нѣма, особено като се има прѣдъ видъ, че въ помощъ на машиниста се дава и единъ огняръ. Колкото за тракционния персоналъ въобще, то азъ съмъ го увеличилъ; и съмъ го увеличилъ, защото, още когато постъпихъ въ Министерството, азъ се срѣщнахъ самъ съ такъвъ единъ случай. Единъ българинъ билъ изпратенъ въ врѣме на прѣдици-

ното министерство на г. Каравелова да се учи въ Русия по желѣзнопѣтното дѣло и да стане машинистъ; изучилъ се той тамъ, оженилъ се за една рускиня, служилъ нѣщо около десетина-дванайсетъ години, домилѣло му за отечеството, напусналъ Русия и се върналъ тукъ; подалъ прошение да го приематъ у насъ на служба за машинистъ; прѣгледали му се документитѣ, казали му, че е добъръ, назначили го съ доста добра заплата. Три дена само стоялъ човѣкътъ. „Не ми трѣбва, казва, България: азъ тукъ намѣрихъ чиста каторга, и си отивамъ“. Вслѣдствие на този случай именно, азъ увеличихъ тракционния персоналъ съ 13 души огняри и машинисти, а намалихъ съответствено чиновницитѣ, които нипатъ, смѣтатъ, номера турятъ, журнали водятъ. Да, намалихъ ги — тия чиновници, — но ония, които трѣбва да пътуватъ, които трѣбва да занимаватъ огнярски и машинистски длѣжности, съ пѣли 13 души ги увеличихъ. Слѣдователно, и тукъ си нѣма мѣстото да се говори за нѣкакво изнураване, дѣлжимо мене. Толкова по запитването на г. Цанова.

Прѣминавамъ сега къмъ запитването на г. Ризова. Признавамъ, г-да, че надали има страна, освѣтъ Турция, може би — въ която желѣзницитѣ, впрочемъ, не сж държавни — дѣто треноветѣ толкова много да закъснѣватъ и тѣй неточно да пътуватъ, както у насъ. Нѣма защо да крия тоя фактъ. Но той у насъ се обяснява донѣкъдѣ съ това, че повечето наши тренове сж смѣсени; като изключимъ конвенционалния къмъ Цариградъ и пощенския къмъ Варна, всичкитѣ други наши тренове сж смѣсени, т. е. возятъ едновременно и стока, и пасажери. При съставяне на разписанията никога не може да се прѣдвиди въ коя станция кой трень колко работа ще има, та да може да се преценира точно колко минути да му се даде простой. Да кажемъ, че въ Горна-Орѣховица, една голѣма гара, туряме за смѣсения влакъ 25 минути за простой. Е добръ, случва се, че въ това врѣме треньтъ не може да си свърши работата, а я свършва въ 40—60 минути, и ето ви че треньтъ закъснѣлъ. Пощенскиятъ трень до Варна, обаче, трѣбва да признае, че откакто е въведенъ, сравнително доволно рѣдко закъснѣва и менѣ ми е драго да констатирамъ — и ония, които сж пътували, ще го потвърдятъ, — че много пѣти той пътува съ една точностъ, която би направила честь дори и на англичанитѣ. Азъ самъ съмъ пътувалъ съ него два-три пѣти: трѣгвалъ съмъ и съмъ пристигвалъ навсѣкъдѣ точно. Но случвали сж се и се случватъ и тамъ по нѣкога закъснения. Но какви сж причинитѣ? Машината, казватъ, се поврѣдила. Това е най-обикновеното явление у насъ и мене то много често ме е занимавало: какво значи това „машината се поврѣдила“? Менѣ ми се е случвало да пътувамъ по Европа по 3—4 дена наредъ. Отъ Одеса до Петербургъ, напр., съмъ ходилъ 10 пѣти, по три дена и три нощи наредъ съмъ пътувалъ и е нѣмало никакви закъснения. Въ което врѣме и да извадите тефтерчето си да видите какъ

пътувате или извадите часовника си, вие ще видите, че пътувате точно, че пристигате всѣду наврѣме. Перникитѣ вѣглища, казватъ, били виновати, понеже съдържали много боклукъ, задрѣствали скалата на машината, та тия задрѣстени скари изискували прѣзъ всѣки 2—3 часа да се чистятъ машинитѣ — нѣщо, което не можало да не се отрази рѣдно върху правилния и точенъ вървежъ на влаковетѣ. Освѣтъ туй, системитѣ на нашитѣ машини сж различни. Много машини сж вече доста остарѣли и сж се развалили, вслѣдствие на това именно, че нашитѣ вѣглища сж лоши. Обаче, откакто се въведоха новитѣ пощенски тренове, които возятъ само пасажерски вагони и извършватъ тѣй нарѣчената пощенска служба, закъсненията сж се значително намалили. Конвенционниятъ трень, впрочемъ, много пѣти закъснѣва, често не по наша вина. Той закъснѣва много пѣти по Източнитѣ желѣзници и по Сръбскитѣ. Завчера тоя трень дойде отъ Цариградъ съ закъснение 2 часа. Тамъ не сме ние виновати. Специално за случая, за който г. Ризовъ говори, азъ го знаа; бѣхме въ Министерския Съвѣтъ, когато поискана войска за Цариградъ; направи се разпореждане да се прати войска. Отидоха войницитѣ на гарата, обаче, офицеритѣ имъ, по нѣкоя причина, не се явиха. Направихме разпореждане за офицеритѣ и казахме треньтъ да почака; той почака, но офицеритѣ не дойдоха и ние казахме да върватъ войницитѣ за да не се задрѣжа треньтъ, а офицеритѣ да отидатъ на заранѣта съ смѣсения трень и да пристѣпватъ на избора. (Министъръ М. Сарафовъ: И прѣдполагахме, че въ Цариградъ има една дружина.) Да, тѣй бѣше; имаше прѣдположение, че въ Цариградъ има дружина, когато въ сѣщностъ се оказа, че такова нѣмало.

Г-да народни прѣдставители! Вториятъ въпросъ, който задава г. Ризовъ, може би, е най-важниятъ: какво трѣбва да се направи за да се подобри и умствено, и нравствено, па и физически ако щете, нашиятъ желѣзнопѣтенъ персоналъ? Минава ми прѣзъ ума, г-нѣ Ризовъ, да учредимъ една желѣзнопѣтна школа и всѣки чиновникъ, който ще иска да служи по желѣзницитѣ: тракия, движение, поддържане и пр., да издържи извѣстенъ изпитъ, да мине извѣстенъ курсъ. Но за това иска разности: и за поддържане на училището, и за поддържане на персонала, който ще прѣподава, и за губене врѣмето на ония, които искатъ да учатъ — работа доволно сложпа. Обаче, трѣбва да признае, че и сега положението не е толкова лошо; азъ сварихъ редъ, заведенъ още отъ моитѣ прѣдшественици, по който и днесъ изпити сѣществуватъ, но само практически. Единъ чиновникъ искаше да го турите, напр., за телеграфистъ по движението. Ще стои той една година безъ пари да служи, слѣдъ това ще го экзаменуватъ, ще го направятъ ученикъ, ще му наложатъ една незначителна мѣсечна заплата, ще мине още една година, ще го подложатъ на новъ изпитъ, ще му дадатъ по-голѣма длѣжностъ и т. н.

Чувалъ съмъ и азъ, че комисииѣ, които екзаминуватъ, прокарватъ приятелитѣ на нѣкои по-влиятелни хора и пр. Това нѣщо е възможно. Но това става и въ школитѣ, а и въ университетитѣ, та възможно е, казвамъ, да става и у насъ. Обаче, азъ съмъ взелъ мѣрки комисииѣ често да си мѣняватъ състава и ако днесъ комисииѣ се състоятъ отъ тия лица, подиръ единъ мѣсець да се състоятъ други, та да можемъ, по възможностъ, и това зло да прѣмахнемъ. Обаче, мисля, че въ края на крайщата и ние ще трѣбва да свършимъ съ желѣзнопътната школа, която дори въ Сърбия я има. Ще трѣбва съ време да се установи единъ курсъ за служащитѣ и слѣдъ издържанъ добъръ изпитъ, установено добро поведение, да могатъ тѣ да заематъ по-видни и по-сѣотвѣтствующи служби. — Съ тия бѣлѣжки мисля, че отговорихъ и на втория, и на четвъртия въпросъ на г. Ризова.

Колкото до третия му въпросъ, азъ мисля, че ще бѣде много справедливо, ако Народното Събрание рѣши да се даде нѣщо на сѣмействата и на близкитѣ на ония, които загинаха. У насъ, за жалостъ, нѣма законъ, който да опрѣдѣля какъ да става даванетоъ помощи въ такива случаи и въ какъвъ размѣръ. Случвало се е при подобни обстоятелства пострадалиятъ да се обръщатъ къмъ сѣдилищата и тамъ да търсятъ обезщетение въ качество на граждански истци. Тая процедура, обаче, е много дълга и негли неудобна. Азъ мисля още тия дни да сезирамъ Народното Прѣдставителство, или съ едно рѣшение ad hoc — какво да дадемъ на близкитѣ на тия петъ души, които загинаха въ Горна Бана, или пъкъ съ единъ законъ, който да установява отговорността на Държавата въобще въ такива случаи, за да не става нужда да отиватъ хората, изгубили своитѣ близки и своитѣ роднини, да търсятъ адвокати да защищаватъ тѣхнитѣ интереси прѣдъ сѣдилищата.

Съ това, г-да народни прѣдставители, азъ свършвамъ. Страшно се уморихъ; бихъ искалъ още нѣщо да кажа, но ми се струва, че не ще мога. Нека заблѣжа при всичко това, че ония, които бѣха съ мене на мѣстото на катастрофата и, както се научавамъ, и негово Царско Височество Князътъ, който бѣше тамъ на другия денъ, най-послѣ и азъ лично колкото и да се покъртихме отъ ужасната картина, която видѣхме, сѣ пакъ се удивихме на едно нѣщо: какъ е било възможно отъ 42 пасажери, събрани въ два вагона, обърнати на солъ отъ удара, какъ е било възможно, казвамъ, да се убиятъ само 5 души? Трѣбваше 35 души да сѣ убити — толкозъ ужасна е била катастрофата, толкозъ силно е било удрянето и на такива дребни трески сѣ били строшени вагонитѣ! Но види се, че волята на провидѣнието е поискала да загинатъ по-възможностъ по-малко хора. Но и петѣтѣ души сѣ много. Тая катастрофа не е, може би, отъ най-голѣмитѣ, защото и миналата година ние изгубихме четирма души въ Ясенъ, но тя е несъмнѣно отъ най-ужаснитѣ, защото е било толкозъ лесно и

толкозъ възможно да се избѣгне. Въ тая смисълъ прѣдполагамъ, че е възможно да се взематъ мѣрки. Мисля, че при едно по-правилно манипулиране по телеграфа, при едно по-добро споразумѣние на началниците на гаритѣ, при едно подобрѣние състава на служащитѣ — което, обаче, тѣй скоро не става, — нѣщо ще може да се направи. Но сегазасага най-голѣмото удовлетворение на справедливо възмутената обществена сѣвъсть ще бѣде: най-скорото и строго наказание на ония, които се намѣрятъ за виновни, и бързото и възможно обезщетение роднинитѣ на ония, които пострадаха. (Ржкоплѣскане.)

Прѣдсѣдателятъ: Г-нъ Златановъ има думата.

М. Златановъ: Запитвачитѣ нека кажатъ, доволни ли сѣ? Азъ прѣдлагамъ да се мине чисто и просто на дневния редъ.

Г. Кирковъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ ще бѣда кратъкъ. Отъ обясненията, които ни даде г. Министърътъ на Обществениятъ Сгради, относително самата случка, азъ съмъ доволенъ. Обаче, заключенията, които той направи, не ми се виждатъ дотамъ справедливи и умѣстни. Че нещастие е станало вслѣдствие на една немарливостъ на двамата началници, или отъ страна на машиниститѣ, или въобще на служащия персоналъ, това е безсъмнѣно. Но когато се взема рѣшение, когато се взема поводъ отъ подобна една случка, не трѣбва да се излиза отъ съображение на възмездие, да се успокои обществото и възмутената обществена сѣвъсть, защото немарливостъта въ персонала, нередовността въ персонала, и въобще по службата, съставлява една частъ отъ общата наша нередовностъ въ България. Ние можемъ сега да се разразимъ съ грѣмотевици противъ двама-трима души нередовници, но, прѣди да извършимъ това, ние би трѣбвало да разразимъ по-голѣми грѣмотевици спрѣмо насъ самитѣ. Това, което се казва въ вѣстникитѣ за назначаването на персонала по роднински съображения, за пѣденето на персонала, — всичко туй, ако се не е отразило въ дадения моментъ, въ всѣки случай това е една истина. Особено съ такъвъ единъ персоналъ, какъвто е персоналетъ по желѣзницитѣ, не може и не трѣбва да си играемъ. У насъ съ него е играно тѣй скѣпо, както е играно съ полицията, съ стражаритѣ и съ другитѣ чиновници, и, само кога дойдатъ катастрофитѣ, като тази, тогава само нашата обществена сѣвъсть почва да се възмушава. Слѣдъ като тая сѣвъсть прѣзъ всичкото това време е спала, когато тя е служила на всички ония, дѣйствиата на които единъ денъ пѣха да свършатъ съ катастрофа, когато тая катастрофа стана, тогава вече печатътъ и общественото мнѣние се възмушаватъ и търсятъ вече отдѣлни лица, търсятъ Министра, търсятъ стрѣлочника, търсятъ началника, за да видятъ него да разпнатъ на кръста. Четохъ въ в. „Вечерна поща,“ че най-голѣмиятъ

виновникъ е билъ Министерътъ. Върху неговата глава пада проклятието за тия загинали, тъй също и за бѣдния неговъ стрѣлочникъ и началникъ. Туй, казвамъ, у насъ е станало убичай, че ние всички, като сме некадърни, като гледаме прѣзъ прѣсти на нашия дължности, когато, благодарение на това, си хлопимъ главата у стѣната, тогава почнемъ да се възмущаваме и, заднимъ умомъ, както казватъ руситѣ, вземаме да ставаме добри. Вѣрно е, че катастрофи навредъ ставатъ. Азъ съмъ слѣдилъ тая работа, защото тия катастрофи изтъкватъ винаги това, което и днесъ се изтъква. Азъ съмъ присѣствувалъ на интерпелации въ западнитѣ парламенти, въ Австрия напр., чулъ съмъ интерпелации по поводъ на такива катастрофи и всѣкога едно нѣщо е изтъквало: отъ една страна, че висшето начальство, или персоналетъ не е билъ годенъ и не върши работа, и отъ друга—ако не върши работа, то е, че не стои на оная висота, на която трѣбва да стои. Въ катастрофи — въ Австрия, помня, когато интерпелиратъ, правятъ това съ данни на ръка, каквито, за жалостъ, сега нѣмаме на ръка — се доказва, че голѣмата вина или една отъ причинитѣ на катастрофитѣ по желѣзницитѣ се дължи, прѣди всичко, на недоброто плащане, на недоброто възнаграждение на персонала. Защото желѣзнопътната служба е най-трудна не само физически, но и най-съпряжена съ най-голѣми отговорности. Ето защо и на западъ законодателството въ това отношение е отишло донѣдѣ напредъ, като е създало редъ мѣропріятия такива, които иматъ въ основата си, прѣди всичко, повдигане на персонала въ всѣко едно отношение, а главно въ подобряние неговото съществуване, неговата заплата. У насъ на тази работа се е гледало прѣзъ прѣсти. Поне азъ не зная въ нашето Народно Събрание да е имало дебати основателни по уредбата на желѣзницитѣ. Ние, както каза и г. Ризовъ много справедливо, много ориенталски караме тая работа. Понеже всички отгорѣ сж ориенталци, не можемъ да обвиняваме долнитѣ, че и тѣ сж заразени отъ тая ориенталностъ. Могатъ да се избѣгнатъ, минимумъ поне, катастрофитѣ, защото много е вѣрно мнѣнието, че абсолютно не може да се каже, че не можемъ да имаме катастрофи, особено когато циркулацията на треноветѣ приеме размѣра, както го иматъ въ Европа; мѣчно е и абсолютно не може да се каже, че туй ще се прѣмахне; но у насъ, дѣто върватъ два трена и се сблъскватъ, дѣто ставатъ такива катастрофи, съгласѣте се, че въ туй има голѣма халатностъ, голѣмо невнимание. И отъ фактитѣ, които се приведоха отъ г. Министра, се вижда това: има началникъ на станцията, обаче, виждаме, че ученикъ тамъ заведва станцията. И не само тамъ. Азъ мога да покажа напр. случай, дѣто началникътъ на станцията ходи на ловъ по свое удоволствие, а ученикътъ завежда станцията, безъ всѣкакъв надзоръ. Това, безсъмнѣно, е халатностъ. Тѣй също и тукъ незаписването на часа и минутитѣ е много важно. То показва, че при такава

една прецизна служба, въ която се работи съ секунди и минути, щомъ у чиновника нѣма тази прецизностъ въ изпълнение на работата, макаръ и два трена да сж, ще се срѣщатъ и ще ставатъ нещастия. Ето защо, казвамъ, както Народното Прѣдставителство, тъй също и самото Правителство, при уреждането на тая служба, би трѣбвало да се отнесатъ не както по-рано.

По бюджета на Министерството на Обществениѣ Сгради, Пѣтищата и Съобщенията, азъ говорихъ и изтъкнахъ, че нашиятъ персоналъ не се плаща достатъчно. Не искамъ да кажа, че това е отъ днеска или откъмъ е министъръ г. Бѣлиновъ, но, изобщо, казвамъ, че нашиятъ персоналъ се плаща слабо. Подиръ туй, нашиятъ персоналъ не се подбира, а просто се взема. Слѣдователно, като е така, резултатитѣ не могатъ да бѣдатъ други, и ако не такава катастрофа, то друга ще има. Азъ зная служащи, които се изтощаватъ, защото и въ самия този персоналъ съществува една ерархия и тамъ по-голѣмитѣ чиновници тъй също, както и началникътъ въ Влада, отиватъ да спятъ или отиватъ на ловъ, или по друга работа, а тѣзи малки стрѣлочници, тия малки пикьорчета отиватъ да вършатъ неговата работа. Та казвамъ, че въ това отношение трѣбва да се взематъ мѣрки. Безсъмнѣно е, че не е училището, което ще даде намъ единъ добъръ персоналъ, защото този персоналъ се подготвва, прѣди всичко, отъ самата практика. Отъ полза е, безсъмнѣно, ако при нашата дирекция на желѣзницитѣ се устрои единъ курсъ, прѣзъ който да минатъ първоначално младежи съ извѣстно образование и, слѣдъ това, ако на тия хора се допусне справедливо повишение, а не както сега, дѣто нѣкои служатъ по една година и отиватъ на редовна служба, а други служатъ три години, както каза г. Министерътъ, и не се повишаватъ, като се тури редъ въ този духъ, щото, отъ всѣки служащъ, като се изисква отъ него съ най-голѣма строгостъ точно изпълнение на неговата дължностъ, успоредно съ туй да се нареди, щото служащиятъ да може да се възнаграждава така, щото постепенно да вижда една облага отъ своята служба, да вижда своето покачване и уголѣмяване на материалнитѣ му срдства съ нарастването на неговата отговорностъ. Тогава ние ще можемъ да доведемъ до най-малкия минимумъ нещастията, особено такива ужасни нещастия, каквото е това, което стана въ Горна-Баня. Инакъ, ако се ограничите само съ туй, да изслушате г. Министра, ако се ограничите като насъ, които говоримъ по поводъ на интерпелацията, и, подиръ всичко туй, мините на дневенъ редъ, а не оставите за послѣ, когато се рѣшава въпросътъ за държавнитѣ желѣзници, когато се опрѣдѣлятъ заплатитѣ, когато се отпускатъ сумитѣ за персонала, когато се провѣрва самиятъ персоналъ, качеството на тоя персоналъ, тогава, безсъмнѣно, ще бѣдемъ готови да посрѣщаме и втора, трета и по-често катастрофи. Ето защо силата тукъ не е да се произнесе една присѣда, да се осжди едно лице или двѣ, но, прѣди всичко,

трѣбва да се осъди оная желѣзнопътна политика въ България, която трае толкова години. И като вземемъ актъ отъ такива страшни прецеденти, какъвто е този въ Горна-Баня, сега, когато ще разискваме бюджета на Министерството на Обществениятѣ Сгради, Птищата и Съобщенията, да дадемъ онова съдѣйствие, което трѣбва на Министерството, за да можемъ съ пълно право да поискаме отъ него известна отговорностъ, да поискаме да се изпълняватъ службитѣ така, както изисква това дѣло.

К. Мирски: Г-да народни прѣдставители! Обясни се достатъчно работата, но ще ми позволите да кажа и азъ двѣ думи. Азъ бихъ молилъ въ този случай г. Министра на Обществениятѣ Сгради, да прѣдложи на надлежнитѣ управители, които, въ съгласие съ настоящитѣ на нещастнитѣ пострадали или тѣхнитѣ родители, ако иматъ родители, а нѣматъ малолѣтни наслѣдници, да назначатъ една експертна комисия отъ 3—4 души, която да опрѣдѣли какво възнаграждение да даде Държавата на пострадалитѣ. Тукъ углавната отговорностъ, ако се не установи чрезъ съда, гражданската отговорностъ, г-да прѣдставители, е несъмнѣна. Държавата е, която трѣбва да възнагради пострадалитѣ, респективно наслѣдницитѣ. Незабавно тя трѣбва да даде сумата, която тази експертна комисия намѣри, че трѣбва да се даде за възнаграждение на пострадалитѣ. Следъ това държавното съкровище, като граждански ищецъ, да встъпи въ процеса, който има да се разгледа отъ углавното съдилище, и да претендира отъ виновнитѣ чиновници сумата, която Държавата ще плати на пострадалитѣ. Ако нѣматъ чиновницитѣ срдства, Държавата ще бѣде тѣхниятъ кредиторъ.

Второ, г. Министерътъ на Обществениятѣ Сгради, да се позаинтересува за това, какви гаранции даватъ тѣзи чиновници по желѣзницитѣ, които ставатъ причина да плаща Държавата врѣди и загуби за такива случки. Ако намѣри, че размѣрѣтъ на тѣзи гаранции е недостатъченъ, да се постарее да го увеличи, тъй щото да се обезпечава Държавата за врѣдитѣ и загубитѣ, които ще плаща и запапрѣдъ, защото ще се случватъ такива работи, колкото е възможно повече.

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжнчовъ: Понеже никой не иска думата, азъ ще туря на гласуване прѣдложението, което направи г. Златановъ.

Министъръ И. Вѣлиновъ: Азъ съ голѣмо удоволствие изслушахъ забѣлжитѣ, които направи г. Кирковъ. По тѣзи въпроси ние имаме случай да размѣнимъ мисли съ него и когато се разискваше още бюджетътъ миналата пролѣтъ. Тогава, обаче, азъ бѣхъ по-аджамия въ нѣкои бюджетни въпроси по това Министерство; сега ще внесемъ бюджетно-проекта и азъ съмъ напълно съгласенъ да направя всичко възможно, за да подобримъ заплатата на персонала, защото, дѣйствително, тя е много малка.

Но дали това ще бѣде прието, като прѣсметнемъ бюджетнитѣ смѣтки, не зная — гаранция не мога да дамъ.

Относително прѣдложението на г. Мирски, азъ ще го имамъ прѣдъ видъ, и възможното ще направя. Но съ прѣдложение за обезщетение на пострадалитѣ ще излѣзе прѣдъ васъ, г-да прѣдставители, Правителството и тогава въпросътъ ще се обсъди и уреди.

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжнчовъ: Думата никой не иска. Турямъ на гласуване прѣдложението на г. Златанова: да се мине чисто и просто на дневния редъ. Които сж съгласни, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема. (Д. Ризовъ: Дайте отидѣ 10 минути!)

А. Филиповъ: Единъ въпросъ къмъ г. Министра на Обществениятѣ Сгради. Директорътъ на желѣзницитѣ, г. Николовъ, ходилъ ли е да инспектира тази линия, отъ София до Перникъ и обратно, и, освѣтъ придружаването височайшитѣ тренове, вършилъ ли е друга нѣкоя работа и, въобще, какъвъ надзоръ е направилъ той на тая линия?

Министъръ И. Вѣлиновъ: Г-нъ Николовъ отъ София до Перникъ е ходилъ най-малко петъ пѣти, защото се изпитваха не отдавна осемъ машини, поръчани отъ Германия, които трѣбваше да правятъ пѣтъ по най-голѣмитѣ наши рампи. Тѣ сж ловажни машини, които ще носятъ кюмуръ, и той ходи нѣколко пѣти съ тѣхъ въ Перникъ.

Относително височайшитѣ тренове трѣбва да забѣлжа, че г. Николовъ е ходилъ два-три пѣти само, и то единъ пѣтъ е билъ случайно на гарата, когато Негово Царско Височество Князътъ е пѣлъ да заминава и го е поканилъ въ своя вагонъ. Завчера е ходилъ на катастрофата въ Горна-Баня, нѣщо, за което никой не може да го обвини, а също ходилъ е и по празненствата въ Варна, по посрѣщането на Негово Императорско Височество Великиятъ Князъ. Г-нъ Николовъ и съ мене е ходилъ два пѣти, по ревизия.

Колкото се отнася за работата на г. Николова, азъ бихъ молилъ г. Филипова да дойде единъ денъ въ Министерството или да прати единъ свой човѣкъ, да види колко много работа има г. Николовъ; да застане при вратата на кабинета му и да види колко посторонни хора ще влѣзатъ при него, колко пѣти ще влѣзатъ при него началницитѣ на отдѣленията и колко пѣти азъ ще го викамъ.

А. Филиповъ: Дава ли е рапортъ за чиновницитѣ по линията и какъ той ги е атестиралъ?

Министъръ И. Вѣлиновъ: Трѣбва да призная, че г. Николовъ е директоръ едвамъ отъ четири мѣсеца насамъ и че той не познава всичкитѣ чиновници, или ги познава дори по-злѣ и отъ мене, понеже азъ съмъ по-отдавна Министъръ; но понеже той стои по-близо до персонала, то на него-

вата маса ще намърите единъ тефтеръ, единъ списъкъ на всички служаци, въ който сж означени годинитѣ на службата, мѣсецътъ и деньтъ на назначението, номерътъ на приказа за всѣки служащъ и т. н. А засега и това е достатъчно.

Прѣсѣдателствующъ В. Кжнчовъ: На дневенъ редъ е четене отговора на тронното слово. Моля г. докладчика да го прочете.

Докладчикъ М. Златановъ: (Чете.)

„Гда народни прѣдставители,

Избраната отъ Васъ комисия за изработване проектъ за отговоръ на тронното слово има честъ да ви прѣдстави слѣдующия проектъ:

Ваше Царско Височество,

Народното Прѣдставителство, като благодари на Ваше Царско Височество за отправенитѣ къмъ него привѣтствия и пожелания за полезна дѣятелностъ, счита за длъжностъ да отбѣлжи съ удоволствие посочения отъ Ваше Царско Височество фактъ за полаганитѣ отъ Правителството усилия по прѣвъзможването на законността въ държавното управление, толкова необходима за прѣуспѣването на страната.

Ваше Царско Височество,

Народното Прѣдставителство напълно съзнава съществуещото още трудно положение на Държавата въ финансово и економическо отношение, и то счита за свой дългъ грижливо и всеостранно да проучи финансовитѣ мѣропрятия, които има да му се прѣдставятъ, та по тоя начинъ да може да даде и тѣмъ таквъо разрѣшение, каквото налагатъ безспорнитѣ днесъ държавни нужди и каквото изискватъ и добръ разбранитѣ интереси на Отецеството.

Ваше Царско Височество,

Народното Прѣдставителство се радва за полаганитѣ отъ Правителството старания да се поддържатъ добри и приятелски отношения съ великитѣ и съседни намъ държави и да се заякчатъ тия отношения съ нашата Освободителка. Посѣщението, съ което удостои лѣтосъ нашето Отечество единъ отъ първитѣ членове на Руското Императорско сѣмейство, Негово Императорско Височество Великиятъ Князь Александъръ Михайловичъ, прѣизпълни съ искренна радостъ цѣлия Български народъ, и Народното Прѣдставителство счита за своя длъжностъ да стане днесъ изразителъ на чувствата отъ благодарностъ, които обладаха народа при това знаменателно събитие.

Ваше Царско Височество,

Като цѣни високо своето призвание да дава мощното си съдѣйствие по всичко, относяще се до

приповдигането на България, както по нейното добро управление, така и по нейното желателно благосостояние, Народното Прѣдставителство, освѣнъ внимателното обсъждане държавния бюджетъ, ще се потруди да проучи и прѣдставенитѣ законопроекти съ всичката сериозностъ.

Ваше Царско Височество,

Народното Прѣдставителство се надѣва съ Божията помощъ да оправдае довѣрието както на народа, така и на Короната.

Да живѣе Негово Царско Височество Князътъ!

Да живѣе Негово Царско Височество Прѣстолонаслѣдникътъ!

Да живѣе България!“

Прѣсѣдателствующъ В. Кжнчовъ: Споредъ чл. 27 отъ правилника, разискванията върху отговора на тронната рѣчь ставатъ най-късно два дена слѣдъ прочитането. Моля Народното Събрание да опрѣдѣли, кога да станатъ разискванията по нея. (Гласове: Въ понеделникъ.) Има прѣдложение разискванията по отговора на тронната рѣчь да се почнатъ въ понеделникъ. Моля ония, които приематъ това, да вдигнатъ рѣжа. (Болшинство.) Събранието приема.

Давамъ 15 минути отдиохъ.

(Слѣдъ отдиохъ.)

Прѣсѣдателствующъ А. Краевъ: Засѣданието се продължава.

На дневенъ редъ имаме докладъ отъ проше-тарната и други комисии.

Има думата докладчикътъ на проше-тарната комисия г. Мисловъ.

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Г-да народни прѣд-ставители! Постѣпило е едно прошение отъ г. Димитра Г. Меджедиевъ, жителъ отъ г. Дубница.

Д. Цанковъ: Искамъ думата! Какво ще каже туй?

Прѣсѣдателствующъ А. Краевъ: Дадена е думата на г. докладчика, г-нъ Цанковъ!

Д. Цанковъ: Искамъ думата!

Прѣсѣдателствующъ А. Краевъ: Ако я от-стѣпи г. докладчикътъ . . .

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Нека говори!

Прѣсѣдателствующъ А. Краевъ: Имате ду-мата, г-нъ Цанковъ.

Д. Цанковъ: Вие знаете, че прошения има хи-ляди — като иска докладчикътъ, може да подири хиляди прошения. Да дойде онова заявление, за което взема Народното Събрание миналата сѣбота рѣшение, че днесъ ще се докладва. Слѣдователно, на първо мѣсто то трѣбва да се докладва.

Докладчикъ П. Мисловъ: Нѣмамъ хиляди прошения, а имамъ само 8, между които е и онова на Д-ръ Ораховаца и, както сме ги наредили, то слѣдва по-подирѣ.

Д. Цанковъ: Ще си играеме ли ние тукъ? Народното Събрание рѣши, че днесъ ще се докладва — какво е туй?

Докладчикъ П. Мисловъ: Менѣ ми се струва, че досега никога Народното Събрание не е рѣшавало еди-кое прошение да бѣде първо по редъ. Затова азъ нѣма да отстъпямъ отъ реда, който е заведенъ досега.

Съ това прошение Димитъръ Г. Меджидиевъ е заявилъ, че е страстенъ любителъ на развъждане риба, затова иска да му се отстъпи едно мѣсто около 3 декара, находяще се надъ гр. Дупница, между посето Дупница—София и Дупница—Самоковъ, което не служи за нищо на Държавата, за да развъжда въ него риба.

Министерството е изучило този въпросъ и е дало своето мнѣние, че е съгласно да му се отстъпи въпросното мѣсто по 5 л. декарътъ.

Комисията сѣщо така рѣши въ тази смисълъ, и азъ моля г. г. прѣдставителитѣ да се съгласятъ, за да се удовлетвори искането на този просителъ.

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Понеже никой не иска думата, поставямъ на гласуване рѣшението на прошектарната комисија и моля ония, които сж за него, да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ П. Мисловъ: Г-да народни прѣдставители! На 15 юний тая година г. Д-ръ Петъръ Ораховацъ е отправилъ едно писмо до г. прѣдсѣдателя на Народното Събрание съ слѣдующето съдържание: (Чете.)

„До Г-на Прѣдсѣдателя на Народното Събрание.

Заявление

отъ Д-ръ Петъръ Ораховацъ.

Вчера прочетохъ въ дневницитѣ на Народното Събрание разискванията, които сж станали въ заседание на 28 априлий т. г., по въпроса за подданството ми. Почитаемото Народно Събрание е благоволило да удовлетвори просбата ми и да признае правата на подданството ми отъ заселването ми въ България, за което поднасямъ искренната си и почтителна благодарностъ.

При разискванията по въпроса за подданството ми, нѣкои уважаеми г. г. народни прѣдставители сж заявили въ Събранието, че съмъ и че се казвамъ българинъ по произхождение. При всичко че почитаемото Народно Събрание ми е признало правата на подданството, безъ да свързва това признаване съ произхождението ми, смѣтамъ се нравствено задълженъ да заявя, че азъ никога не съмъ

се казвамъ българинъ по произхождение и че въ прошектарието си, да ми се признаятъ правата на подданството, азъ се основавахъ на свършено други данни.

София, 15 юний 1901 г.

Приемѣте, Господине Прѣдсѣдаделю, увѣрение въ дълбокото ми къмъ Васъ почитание

Д-ръ Ораховацъ.

Г-нъ прѣдсѣдателятъ на Народното Събрание го е прѣпратилъ въ прошектарната комисија съ слѣдующата резолюция: „Въ прошектарната комисија за свѣдѣние“. Прѣдсѣдателятъ на прошектарната комисија е далъ слѣдующата резолюция: „Да се прочете на г. г. членовѣтъ отъ прошектарната комисија“. Обаче, нѣкои г-да настояваха много, това писмо да се докладва въ Народното Събрание — мимо моето твърдение, като прѣдсѣдатель на комисијата, че тукъ нѣма просителенъ пунктъ и че тоя господинъ не иска нищо отъ Събранието, а само г. прѣдсѣдателятъ го е отправилъ до прошектарната комисија за свѣдѣния; но понеже се настояваше да се докладва, азъ го докладвамъ и азъ нищо не искамъ.

Н. Козаревъ: Тогава е безпрѣдметно.

М. Златановъ: Нѣма какво да се говори.

Д. Цанковъ: Г-да народни прѣдставители! Когато прѣди единъ или два мѣсеца, не помня, въ извънредната сесия се разискваше неговото прошение, за да му се признае подданството, вие или ние, рѣшихме тогава, като взехме, то се знае, да рѣшаваме за подданството, трѣбваше да вземемъ, първо, конституцията и, второ, закона за подданството, и доколкото знаемъ отъ разговоритѣ, които станаха даже, тукъ, въ Народното Събрание, взе се за основа, за да се признае неговото подданство, конституцията, т. е. не конституцията, ами Великото Народно Събрание — Търновското, разбира се, — което казва, че ония българи, които сж родени въ Турция или въ чужда земя, като дойдатъ въ България да се прѣселятъ и останатъ тамъ, за тѣхъ подданството отъ само себе си се признава. Защото е извѣстно, че трѣбва да даде едно заявление, че той е българинъ и се прѣселва въ България и остава тамъ да живѣе, и на туй основание азъ вѣрамъ, че Народното Събрание рѣши да се приеме за български подданикъ. Той сега самъ опровергава това и казва, че той не е българинъ. Слѣдователно, като казва, че не е българинъ, онова рѣшение, т. е. признаването му за български подданикъ, остава безъ сила, и той не е вече български подданикъ. Но той — то се знае, — ако иска да стане български подданикъ, може да подаде прошение да иска да стане български подданикъ, и тогава имаме законъ за подданството и ще постѣпимъ споредъ закона за подданството. Заради туй, менѣ ми се струва, че Народното Събрание трѣбва да постанови таквоя едно рѣшение.

Прѣдсѣдателствуещъ А. Краевъ: Какво прѣдлагате, г-нъ Цанковъ?

Д. Цанковъ: Трѣбва да подаде прошение, че иска да стане български подданикъ, че е билъ чуждъ подданикъ и че не е българинъ, и Народното Събрание, безъ да чака споредъ закона за подданството — менъ ми се струва, че е казано, какво 2 или 3 години трѣбва да стои слѣдъ като се запише въ една община, — може били да го приеме безъ да чака тритѣ години. Но да даде прошение, че иска да стане български подданикъ, защото самъ той казва, че не е българинъ.

Министъръ М. Сарафовъ: Г-да народни прѣдставители! Уважаемиятъ г. Цанковъ има една погрѣшка — види се, че е забравилъ рѣшението на Народното Събрание, тъй както е взето. Когато се признаваше подданството на Д-ръ Ораховаца, имаше нѣколко прѣдложения; между другитѣ прѣдложения, бѣше и едно на уважаемия г. Краевъ, сега напѣ подпрѣсѣдателъ, който казваше да се признае подданството му на основание на това, че, като е роденъ въ Турция, е и българинъ. За да се освѣтли уважаемиятъ г. Цанковъ, че не е билъ този мотивъ, по който е признало Народното Събрание подданството на Д-ръ Ораховацъ отъ деня на заселването му въ България, азъ ще прочета послѣднитѣ думи на прѣдсѣдателствующия, за да се установи какъ е станалъ вогътъ на Народното Събрание. Въ протокола е казано така. Като сж се отблъснали други нѣкои прѣдложения, прѣсѣдателътъ казва: (Чете.) „Турямъ на гласуване прѣдложението на г. Петкова — да му се даде сега българско подданство“. Г-нъ Ризовъ забѣлѣзва: „Той не иска това“. Прѣсѣдателътъ казва: „Които сж съгласни съ прѣдложението на г. Петкова, да вдигнатъ рѣка. (Меншество.) Събранието не приема“ — обявява прѣсѣдателътъ. Прѣсѣдателътъ казва тогава: „Турямъ на гласуване прѣдложението на г. Пешева, да се остави прѣдложението безъ разглеждане като безпрѣдметно. Които сж за него, да вдигнатъ рѣка. (Двама-трима вдигатъ рѣка.) Събранието не приема“ — обявява прѣсѣдателътъ. Най-послѣ казва: „Турямъ на гласуване прѣдложението на комисията, да му се признаятъ правата на българско подданство отъ деня на заселването му въ България, 9 мартъ 1884 г. Които приематъ това рѣшение на комисията, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема“.

Това е точниятъ протоколъ на онова засѣдание, за което сега се говори.

А. Урумовъ: Г-да народни прѣдставители! Въ извънредната сесия г. Д-ръ Ораховацъ подаде едно заявление, съ което не искаше българско подданство, а искаше да се узакони неговото подданство, като се счита за български подданикъ. Ако се обърне внимание на неговото заявление, ще се види, че той старателно отбѣгва да каже отъ каква

народност е. Казва откъдѣ е родомъ, но избѣгва да каже отъ каква народност е, българинъ ли или сърбинъ. Азъ смѣтамъ, че това избѣгване да каже народността си не е станало произволно, а е станало умишлено, слѣдъ като е обсъдилъ добръ като какви могатъ да бѣдатъ послѣдствията, ако бѣше казалъ истината, отъ какво произхождение е. Той е човѣкъ образованъ и знае законитѣ у насъ, и знае, че само българитѣ, родени вънъ отъ България, могатъ да бѣдатъ български подданици, и заради това избѣгва да каже, че е черногорецъ. Станаха тукъ дебати, въ Народното Събрание, дали дѣйствително може да му се признае българското подданство, дали може да се узакони като български подданикъ, като му се признае българското подданство. Имаше нѣкои отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, които поддържаха — и много справедливо помоему, — че докато той не докаже, че дѣйствително е отъ българско произхождение, понеже е роденъ вънъ отъ България, по никой начинъ не може да бѣде български подданикъ и, слѣдователно, не може да се узакони неговото българско подданство, а имаше други, които поддържаха, че той билъ българинъ, роденъ въ Македония, и, слѣдователно, нѣма защо да му изискваме такива документи и трѣбва да се узакони неговото подданство, а не да му го дадемъ. Въ тия дебати взема участие най-много Министъръ-Прѣсѣдателътъ г. Каравеловъ. Азъ обръщамъ вниманието ви на двѣтѣ рѣчи на г. Каравелова, дѣто ще видите, че той даже отрѣче българското качество на македонцитѣ, само и само за да прокара въ Народното Събрание българското подданство на Д-ръ Ораховаца. Той каза, че още е споръ дали македонцитѣ сж българи или сърби, и заради това той каза, че понеже не ги знаемъ какви сж, ние ги считаме, че сж българи. (Д. Ризовъ: Такова нѣщо нѣма! — Н. Поповъ: Къдѣ е било това?) Четѣте на стр. 1.093: (Чете.) „Така че, засега не може да се взима за основание било въ една псока, или въ друга. Слѣдователно, трѣбва да прѣмълчимъ въ случая тоя членъ. Фактъ е, че Д-ръ Ораховацъ се е родилъ въ Турско. Какъ ви казвамъ, че не можете да кажете за единъ човѣкъ, ако е роденъ въ Призренъ и ви заяви, че е българинъ, че не е такъвъ...“ (Д. Ризовъ: Ама въ Призренъ, а не въ Македония!) Повече слушайте, отколѣто да говорите! (Шумъ.) Ще ви обясня. Въпросътъ е, че се поддържае, че Д-ръ Ораховацъ се е родилъ въ Орѣховецъ, въ Македония. (А. Филиповъ: Това не е говорилъ г. Каравеловъ; г. Гешовъ го е казалъ! — Д. Ризовъ: Г-нъ Каравеловъ не е говорилъ, че въ Македония сърби или българи живѣятъ; такива глупости г. Каравеловъ не може да говори! — А. Филиповъ: Защо изкривявашъ?) Не изкривявамъ. Главното е, че се поддържае, че билъ македонецъ и че е роденъ въ Орѣховецъ. (Прѣрѣкание.)

Прѣдсѣдателствуещъ А. Краевъ: Г-да! Моля ви, почитайте свободата на словото и оставѣте да

се изкаже г. Урумовъ. Ако има неточности, можете да ги поправите, като вземите думата; но не дѣйте го прѣкъсва на всѣка дума.

Д. Ризовъ: Нека признае, че не знае географията — Призренъ е въ Стара-Сърбия, а не въ Македония. На тая фалшива почва той нѣма какво да каже.

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Моля, г-нъ Ризовъ, търпѣте малко. Имате думата слѣдъ него, тогава му отговорѣте.

Д. Цанковъ: По-долѣ има, че границата между сърби и българи не може да се опрѣдѣли.

Д. Ризовъ: Г-нъ Каравеловъ знае по-добрѣ отъ васъ географията, г-нъ Цанковъ!

Д. Цанковъ: Той, ако знаеше географията, нѣмаше да казва, че Кучи е въ Македония — то е въ Албания.

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Моля, г-да, не дѣйте прѣкъсва оратора. Азъ ви записахъ и ще ви дамъ думата, когато дойде редътъ ви.

Говорѣте, г-нъ Урумовъ!

А. Урумовъ: (Продължава.) Важно за мене, г-да прѣдставители, е туй, дѣто, когато се дебатираше по това прошение, едни поддържаха, че той е македонецъ и, като такъвъ, трѣбва да се счита за българинъ. . . (А. Филиповъ: Прѣдсѣдателъ г. Гешовъ поддържаше това!) Да, г. Гешовъ поддържаше, че е отъ с. Орѣховецъ, а други поддържаха, че не може да се признае за български подданикъ, защото той не е искалъ подданството и защото не е българинъ по произхождение, роденъ вънъ отъ прѣдѣлитъ на България. Заради туй, защото много отъ г. г. народнитѣ прѣдставители поддържаха, че той е дѣйствително българинъ, роденъ въ Македония, а особено г. Гешовъ и много други народни прѣдставители, и увѣрени, че тѣ говорятъ истината, че той дѣйствително е българинъ, тогава се взе едно рѣшение такова: да се признае неговото подданство, да се зачете, че той е българинъ по рождение и че, откогато е встѣпилъ въ България, той е български подданикъ; слѣдователно, българското подданство трѣбва да му се зачете отъ момента, когато е встѣпилъ въ България. Азъ казвамъ, че възъ основа на тѣзи дебати се прие неговото подданство.

Сега, имаме едно прошение, излѣзло отъ рѣката на самия Д-ръ Ораховаца. Той казва, „че азъ не съмъ българинъ, азъ съмъ черногорецъ“. . . (Н. Поповъ: Такова нѣщо не казва!) Но въ всѣки случай не казва, че е българинъ. — Въ нашия законъ за подданството е опрѣдѣлено, при какви случаи могатъ да бѣдатъ приети извѣстни лица за български подданици; тамъ е казано, че онѣзи, които сѣ родени вънъ отъ България и които сѣ отъ родители българи,

могатъ да приематъ българското подданство, но съ условие да дойдатъ въ България, да дадатъ заявление и Народното Сѣбрание да ги приеме като български подданици. Въ настоящия случай ние имаме данни, че той не е българинъ, защото самъ признава това нѣщо, и, слѣдователно, не може той, по тази категория, да иска българското подданство като роденъ отъ родители българи; остава, слѣдователно, да се счита, че е приетъ за български подданикъ само оттогава, откогато даде заявление и Народното Сѣбрание приеме това. Заявление отъ него, подадено въ Народното Сѣбрание, нѣма, и рѣшение на Народното Сѣбрание, възъ основа на негово заявление, съ което да иска българско подданство, пакъ нѣма; слѣдователно, азъ смѣтамъ, че по никой начинъ той не може да бѣде български подданикъ и рѣшението на Народното Сѣбрание да му признае или да узакони неговото подданство е, безъ съмнѣние, неоснователно рѣшение и може въ всѣки моментъ да се отмѣни. (Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Подъ сѣдъ Народното Сѣбрание!) Нека се помни, че Народното Сѣбрание тогава само затова узакони подданството му, защото нѣкои народни прѣдставители увѣряваха че той дѣйствително е българинъ. Сега, веднажъ той дохожда да опровергава това нѣщо, отрича самъ качеството си на българинъ, онуй рѣшение, което е взело Народното Сѣбрание, се лишава отъ основата си.

Ето на това основание, азъ мисля, може да се отмѣни рѣшението на Народното Сѣбрание, като се счита, че той никога не е билъ български подданикъ.

Министъръ М. Сарафовъ: Г-да народни прѣдставители! Хвърли се пакъ едно обвинение върху г. Д-ръ Ораховаца и пакъ неоправдано. Искатъ да кажатъ, че той е лъгалъ, когато е давалъ заявлението си, или че е крилъ нѣщо. Азъ обръщамъ вниманието на тия г. г. народни прѣдставители, които говорятъ това нѣщо, да прочетатъ пакъ дневникитѣ на Народното Сѣбрание. Докладчикъ е билъ г. Козаревъ и понеже се е казало тогава, че той крие нѣщо и не казва истината може би, г. докладчикътъ е прочелъ цѣлото негово прошение, и прошеянето му е изрично, г-да народни прѣдставители. Той казва: „Роденъ съмъ въ 1857 г. въ Турция, окръгъ Кучи. Въ 1876 г. прѣзъ врѣмето на обичнитѣ по тѣзи мѣста звѣрства, родителитѣ ми сѣ избѣгали въ Черна-Гора; прѣзъ 1870 г. заминахъ за Москва“ и не се е върналъ тамъ, а е дошълъ тукъ. Какво искате по-ясно, г-да народни прѣдставители, отъ това? (Д. Цанковъ: По-ясно е това, че той не е българинъ! Отъ Кучи българи нѣма!) Ние приехме италиянци, чехи, сърби и всѣкакви други народности за български подданици. Каква свръзка има едното съ другото? (Д. Цанковъ: Пъкъ и министритѣ да кажатъ, че е българинъ!) Моля уважаемия г. Цанковъ да бѣде малко по-търпеливъ. (Д. Цанковъ: Какво да бѣда по-търпеливъ — изкривявате фактитѣ!) Моля, уважаеми

г-нъ Цанковъ, азъ не изкривявамъ нищо: повтарямъ точно това, което е възпроизведено въ дневниците на Народното Събрание. (Д. Цанковъ: Той Ви казва, че е роденъ въ Кучи, а Вие го правите българинъ!) Никой не го е направилъ българинъ, г-нъ Цанковъ, защото азъ ви четохъ изрично, че Народното Събрание не е приело онова предложение, а е приело неговото заявление: да се приеме за български подданикъ заради това, защото Д-ръ Ораховацъ се е считалъ винаги като български подданикъ и защото е изпълнявалъ всички свои обязанности, като български подданикъ. (Д. Цанковъ: Единъ министъръ да говори това нѣщо, това е срамота, бе! — Смѣхъ.) Азъ не мога да разбера понятието за срамъ, когато се говорятъ работи, които сж истински. (Д. Цанковъ: Срамота е, че Ловчанскиятъ общински съвѣтъ му е далъ избирателни права! Той на 100 души вагабонти може да даде това право!) Ловчанскиятъ градско-общински съвѣтъ не му е далъ свидѣтелство, когато е билъ воененъ лѣкаръ, не му е далъ общинскиятъ съвѣтъ свидѣтелство, когато прѣзъ врѣме на войната е изпълнявалъ длъжностъ като лѣкаръ. (Д. Цанковъ: Каравеловъ го изпъди отъ Видинъ тогава!) Уважаеми г-нъ Цанковъ! Бихъ могълъ да Ви прочета официални данни, отъ които се вижда, че никой не го е пѣдилъ.

Министъръ-Прѣседателъ П. Каравеловъ: Азъ ще говоря самъ.

М. Златановъ: Дѣдо Цанковъ го е назначилъ най-напрѣдъ! (Смѣхъ.)

Д. Цанковъ: Азъ съмъ го назначилъ!

Министъръ М. Сарафовъ: Да, тъй е. — Въ всички служби, въ които е билъ, той е най-добъръ атестиранъ. Азъ имамъ единъ официаленъ документъ, който е издаденъ въ 1892 г. (Д. Цанковъ: Отъ Ловчанския общински съвѣтъ, че му е призналъ правото на български подданикъ! Такъвъ документъ! — Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Моля, г-нъ Цанковъ!) Повтарямъ още единъ пътъ, че има официаленъ документъ, издаденъ прѣзъ 1892 г., когато не е ставало никакъ дума за подданството на г. Ораховацъ, и въ него врѣме още г. Д-ръ Ораховацъ се е считалъ за български подданикъ. (Д. Цанковъ: Той самъ се е считалъ за подданикъ, за да взима пенсия!) Това е всичко, което мога да ви кажа. Имамъ прѣдъ себе си и списъцитѣ, защото чухъ миналия пътъ, че нѣкои отъ г. г. народнитѣ прѣдставители говориха, че се промѣнавали лъжливи показания и че по-напрѣдъ се е считалъ за черногорски подданикъ. Азъ събрахъ всички списъци на лѣкаритѣ, които сж издадени отъ Санитарната дирекция. Въ първия списъкъ нѣма подданството. Тѣ сж единъ отъ 1897 г. и другъ отъ 1898 г. Тамъ сж само имената на лѣкаритѣ, съ означение, дѣ сж свършили и дѣ

се намиратъ. Първиятъ списъкъ, който е издаденъ съ подробности, е отъ 1899 г. Въ тоя списъкъ за Д-ръ Ораховацъ Петъръ, на буква о, не е отбѣлзана народността; подданство — българско; дѣ е свършилъ? — въ Московския университетъ; въ София се намиралъ тогава. Това е първиятъ официаленъ списъкъ за неговото подданство. (Д. Цанковъ: Колко чифути се наричатъ български подданици! Туй ще ми казвашъ! — Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Забѣлзвамъ Ви, г-нъ Цанковъ, че подобни изражения не сж прилични. Моля, отбѣгвайте ги!) Нито чифутството има какво да прави, нито друго нѣщо. Човѣкътъ е заявилъ своето искане, показалъ кждѣ се е родилъ, колко врѣме е служилъ въ България, искалъ е да се признае за български подданикъ, Народното Събрание го е признало и съ това работата се свършва. И това писмо трѣбваше да се вземе само за свѣдѣние и да се гуди въ архивата. Менѣ ми се струва, неудобно е да ставатъ дебати: Народното Събрание не може да бѣде непослѣдователно съ себе си. Прѣди 2 мѣсеца взело рѣшение въ пълно съзнание, за което се е дебатирало повече отъ 2 часа, и сега да дойде, безъ всѣкакви поводи, да измѣня своето рѣшение. (Д. Цанковъ: На една лъжа като е основано рѣшението, какво ще правимъ!) Нѣма лъжа, уважаеми г-нъ Цанковъ, защото Ви четохъ рѣшението на Народното Събрание. Прѣдложението на г. Краева не се е приело, а се е приело прѣдложението на комисията.

Азъ бихъ молилъ, г-да народни прѣдставители, да не говоримъ вече по този прѣдметъ.

Д. Цанковъ: Защо да не говоримъ? Ще говоримъ!

П. Станчевъ: Г-да народни прѣдставители! Въпросътъ за подданството на Д-ръ Ораховаца въпросъ не само въ оградата на Народното Събрание; той е въпросъ въ българското общество: то се занимава съ този въпросъ, както и за неговото произхождение. Единъ пътъ выдающи наши дѣатели, народни прѣдставители, слушатъ вълненията въ българското общество по поводъ приеждането Д-ръ Ораховаца за български подданикъ и по поводъ поставянето му на чело на Санитарната частъ у насъ, този въпросъ не е такъвзи, който да гуди прѣдѣлъ на нашитѣ разисквания, когато става дума въ Камарата, да се не произнесемъ наново. Народното Прѣдставителство е ступанинътъ на своето рѣшение, и, менѣ ми се чини, че не е дума тукъ да прѣрѣшваме или да теглимъ назадъ нашитѣ рѣшения. Тукъ трѣбва да станатъ извѣстни освѣтления по въпроса, който ни занимава. Г-нъ Министърътъ на Вътрѣшнитѣ Работи ни чете и протокола и отъ протокола, казва той, се вижда — и се обърна къмъ г. Цанкова, — че не е приетъ за подданикъ като българинъ по произхождение, а е приетъ по единъ особенъ своеобразенъ начинъ, както билъ искалъ г. Ораховацъ. Това не

е вѣрно и г. Ораховацъ е приетъ не както чете г. Сарафовъ, а по начина, както г. прѣдсѣдателятъ е канилъ да вотира Камарата: „Г-нъ Ораховацъ да се приеме за български подданикъ отъ датата на заселването му въ България въ 1884 г.“ Толкозъ зная и туй е въ духа на закона, че всѣки българинъ, всѣки, който иска да стане български подданикъ, ако е отъ българско произхождение, чл. 11 казва, че се приема отъ деня на заселването му; слѣдователно, Д-ръ Ораховацъ е пристъпъ тъкмо по духа на чл. 11, когато Камарата, позволѣте ми да повтори, е била въведена въ заблуждение; въ туй число съмъ и азъ, който съмъ вотиралъ. Г-нъ Каравеловъ намекна, така и други, че той е отъ българско произхождение, че той билъ отъ Македония, и на туй основание азъ бѣхъ въ числото на онѣзи, които помислиха, че трѣбва да бжде признатъ за подданикъ български и да се вотира. (Д. Ризовъ: Македонцитѣ не търсятъ подданство, г-нъ Станчевъ! — Министръ Д-ръ А. Радевъ: За тѣхъ нѣма нужда отъ рѣшение на Народното Сѣбрание!) Така че, подъ формата, подъ която е приетъ Д-ръ Ораховацъ, Камарата, Народното Прѣдставителство е въведено въ заблуждение. Слѣдователно, като се повдига въпросътъ за него, и особено слѣдъ неговото, тъй да се каже, обидно писмо за Народното Прѣдставителство, за нашата националностъ, когато той много по-рано се е държалъ като българинъ и се намѣриха хора да го защитятъ, че е отъ българско произхождение, азъ намирамъ, че този вотъ на Народното Сѣбрание не е основанъ на истината и трѣбва да го считаме като несталъ. Затуй поддържамъ, че Камарата трѣбва да се произнесе още единъ пътъ по този въпросъ.

С. Вабаджановъ: Г-да народни прѣдставители! Уважаемиятъ г. Станчевъ едва ли не даде широкъ общественъ характеръ на този въпросъ, на заявлението, което се е подало отъ г. Д-ръ Ораховаца. Менѣ ми се струва, че този въпросъ не е толкозъ капиталецъ и отъ толкова широка обществена важностъ, та трѣбваше по него толкозъ думи да ставатъ и да се вдига толкова гюрултия въ Народното Сѣбрание. Но, както и да е, той пакъ се повдига прѣдъ насъ за разискване.

Сега, едно нѣщо е важно по разрѣшението на този въпросъ, че така, както е подадено заявлението на Народното Сѣбрание, не може да прѣдизвика едно рѣшение по него. То е заявление, само по себе си, безпрѣдметно и ние инцидентно да се произнесемъ по въпроса, за който веднажъ Народното Сѣбрание е рѣшило, менѣ ми се струва, ще покажемъ единъ актъ на крайнейша непослѣдователностъ, ще покажемъ, че ние сме хора, за които нашитѣ рѣшения нѣматъ никаква стойностъ за самитѣ насъ. (Д. Цанковъ: То е основано на лъжа!) Менѣ ми се струва, че ние не бихме могли да вземемъ такова рѣшение и по такъвъ начинъ да ударимъ сами на себе си плѣсница.

Г-да народни прѣдставители! Приemanето въ българското подданство — и за щастие е това — веднажъ е станало отъ Народното Сѣбрание, не може да се отнеме по-нататкъ; защото, ако бѣше иначе, вие помните какви гюрултии се повдигаха за г. Табурнова и досега не подданството, но всичко щѣхме да му отнемемъ, ако разисквахме така. Но веднажъ е казано, че подданството не може да се отнеме, нѣма какво да направимъ. (Д. Цанковъ: Аферимъ! Туй то!)

Сега се навежда на единъ сериозенъ мотивъ отъ онѣзи, които искатъ повторно да влѣземъ пакъ въ разглеждане на даденото подданство на Д-ръ Ораховаца, като казватъ, че Сѣбранието е въведено въ заблуждение, като се е казало, че той е българинъ, и че ние сме взели рѣшение възъ основа на туй казване. Ето въпроса, върху който бихме могли да кажемъ нѣколко думи. Но не бива да игнорираме дневницитѣ на Народното Сѣбрание: тѣ сж най-доброто, най-автентичното свидѣтелство. Навеждатъ се нѣкои мисли, изказани отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, за които Д-ръ Ораховацъ, при искането на подданството, абсолютно нито думица не споменалъ въ своето заявление. Ние, когато сме му давали подданство, не ще съмнѣние, че сме се основавали главнѣйшимъ образомъ на подаденото заявление; защото никому не можемъ да дадемъ нѣщо повече, отколкото той иска въ своето заявление. Слѣдователно, Народното Сѣбрание не е било въведено въ заблуждение по двѣ важни съображения. Най-напрѣдъ, уважаемиятъ Министръ на Вжтрѣшнитѣ Работи ви каза начина, по който е станало вотирането на това прѣдложение за даването на подданство. И ще видите, че е имало специално прѣдложение отъ г. Краева, да се признае като българинъ по произхождение и да му се даде подданство въ качеството на такъвъ. Това прѣдложение е пропаднало и е останало прѣдложението на комисията, което напълно хармонира съ подаденото заявление. Какво казва той въ него? Той казва, че е отъ Турция, но прѣдъ Освобождението родителитѣ му се прѣселили въ Черна-Гора; оттамъ той заминалъ за Москва и, слѣдъ като свършилъ наукитѣ си, заселилъ се въ България и се натурализиралъ. Най-главното, на което той намира, е това, дѣто той казва, че редъ български правителства, едно подиръ друго, го признавали за български подданикъ, третирали го като българинъ, билъ български избирателъ, ималъ всичкитѣ права и задължения, които дава Държавата на нашитѣ подданици, и вслѣдствие на това, и най-главно, сме го признали за български подданикъ. Това е той претендиралъ, а не че е българинъ по произхождение. А пъкъ важното е, че е билъ отъ старата Турска империя и прѣди Освобождението родителитѣ му се заселили въ Черна-Гора и оттамъ той отишълъ въ Москва, върналъ се въ България и се натурализиралъ. Сега, така или инакъ, но не е вѣрно, че Народното Сѣбрание е било въведено въ заблуждение. Това, което се говори сега, че не е бълга-

ринъ по произхождение и пр., това сжщото бѣше и тогава, когато му давахме подданство — дневниците на Народното Събрание сж свидѣтели. И ние ще се покажемъ непослѣдователни, ако влѣземъ сега въ разискване на това и, още повече, ако дадемъ обратенъ вотъ на това рѣшение, съ което му дадохме българско подданство. Най-послѣ, се казва, че той избѣгвалъ да спомене за своята народност. Това, за Бога, е твърдѣ много казано. Ако той е искалъ да отбѣгва да каже своето произхождение, тогава, какъ Народното Събрание го е признало за български подданикъ? За да се признае за такъвъ, главниятъ мотивъ не е билъ българинъ ли е и отъ българско произхождение ли е, защото като такъвъ не е нужно да иска да му се дава подданство, и той се е считалъ самъ по себе си български подданикъ — главниятъ мотивъ въ неговото заявление и въ рѣшението на Народното Събрание не е билъ този, та да счита себе си за нравствено задълженъ да даде заявление, за да каже, че не е отъ българско произхождение, защото тогава може да се каже, че ние сме били заблудени. Виждаме въ дневниците, че не на това основание е станало приемането; отъ доклада, отъ заявлението и отъ разискванията ясно е, че никакво заблуждение не е имало и неговата сега постѣпка даже е кавалерска. Това можеше да мине безъ никакво разискване. Отъ факта, че иска да заяви на Народното Прѣдставителство, че той не е заявилъ въ своето заявление, че е отъ българско произхождение — защото го упрекаватъ нѣкои, че съ шарлатаниа иска да се ползува отъ българското подданство, — иде да се разбере, че той не е крилъ произхождението си, че той не е правилъ декларация, че е отъ българско произхождение. Отъ свое схващане на въпроса говоря туй. Затова азъ мисля, че колко по-спокойно ще разсждаваме по тоя въпросъ, толкова по-достойно ще бѣде за насъ, защото каквато способностъ или неспособностъ да има г. Д-ръ Ораховацъ, ми се струва, че такива буйни дебати да ставатъ само за едно подданство не е достойно, и ще покаже, че има лични дертове, а пъкъ не е позволено такива дертове да се провеждатъ въ Народното Събрание.

Д. Цанковъ: И г. Министерътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи, и г. послѣдниятъ прѣдставителъ току говорятъ и казватъ, че той не е казалъ: „азъ съмъ българинъ“. Ами че въ комисията плачеше и викаше, па и нашиятъ прѣдсѣдателъ ни каза: ами че той е българинъ, бе, приемѣте го. Комисията на туй сжщото основание, че той е българинъ, направи прѣдложение. Четѣте тамъ това, азъ зная какво казва. Нека стане г. докладчикътъ и да го каже. Той казва, и нашиятъ прѣдсѣдателъ казва, че е българинъ отъ Македония, отъ Орѣховецъ. Азъ въ България знамъ четири: Горна-Орѣховица, Рахово и др. Въ всички славянски държави „Раховица“ има много. Направиха го, че е отъ Орѣхово при . . . Прилѣпъ ли бѣше? (Нѣ кой отъ прѣд-

ставителитѣ: Прилѣпъ!) Нека стане да каже докладчикътъ; да не изкуверкувашъ тамъ, г-не Министре.

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Моля Ви, г-нъ Цанковъ! Не употребявайте такива изражения!

Д. Цанковъ: Или кой бѣше? Таслаковъ. Кажете го! Българинъ билъ — затуй го приехте.

Министъръ М. Сарафовъ: Уважаемиятъ г. Цанковъ пакъ се лъже, ми се струва. Въ Народното Събрание г. Таслаковъ е казалъ, че е чулъ отъ бившия прѣдсѣдателъ г. Гешовъ, че дѣдото на г. Ораховаца е билъ роденъ близо до Прилѣпъ, въ нѣкое си село Орѣховецъ. Това е казалъ, въроятно, нашиятъ бившъ прѣдсѣдателъ г. Гешовъ; казано е въ Народното Събрание послѣ и е споменато въ протоколитѣ; но това не е излѣзло като мотивъ прѣдъ Народното Събрание. Какво е станало въ комисията, не зная . . .

Д. Цанковъ: Това е мотивътъ на Народното Събрание. Ако Министерътъ знае закона, той трѣбваше да знае, че ако иска човѣкъ да стане подданикъ, трѣбва да има прѣдъ видъ конституцията и закона за подданството. Въ закона за подданството е казано, като не е българинъ, какво трѣбва да направи — трѣбва да се даде заявление въ една община . . .

Министъръ М. Сарафовъ: Той ли говори г. прѣдсѣдателю или азъ?

Д. Цанковъ: Тѣй зеръ, защото сѣ изкуверкувате.

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Г-нъ Цанковъ, Вие нѣмате думата!

Министъръ М. Сарафовъ: Нека свърши!

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Г-нъ Цанковъ! Споредъ правилника, не Ви се допада да говорите. Сега има думата г. Министерътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи.

Министъръ М. Сарафовъ: Повече нѣма какво да забѣлѣжа; повтарямъ едно нѣщо пакъ. Въ Народното Събрание никой не е твърдилъ положително, че Д-ръ Ораховацъ е отъ българско произхождение. Даже нѣщо повече. По отношение на Правителството, уважаемиятъ г. Министеръ-Прѣдсѣдателъ е казалъ: „не мога да ви кажа дали е отъ българско произхождение“. Когато е билъ интерпелиранъ отъ единъ народенъ прѣдставител, г. Министеръ-Прѣдсѣдателъ е казалъ: „не мога да ви кажа дали е отъ българско произхождение“; а пъкъ г. Таслаковъ е споменалъ, че е чулъ отъ бившия прѣдсѣдателъ г. Гешовъ . . . (Д. Цанковъ: Като не е така, не можете да го приемете за български подданикъ!) Азъ релатирямъ това, което е станало въ Народното Събрание, за да ви покажа,

че Народното Събрание въ пълно съзнание и съзнание на всички обстоятелства е взело онуй рѣшение.

Д. Петковъ: Г-да народни прѣдставители! Менѣ ми се струва, че, наистина, излишно се инервираме. Дѣдо Цанковъ прави голѣмъ въпросъ отъ това — не зная защо. Азъ бѣхъ въ онуй засѣдание и, както виждате отъ протоколитѣ, съмъ направилъ прѣдложение. Моето прѣдложение тогава бѣше: ако г. Д-ръ Ораховацъ иска българско подданство, да му го дадемъ, тъй както го даваме на всички ония, които се обръщатъ къмъ Народното Събрание, отъ каквато народностъ и да сж, щомъ удовлетвориватъ извѣстни условия. Обаче, трѣбва да забѣлѣжа и азъ, че тогава тъй се прѣдставляваше работата, като че г. Ораховацъ е повече българинъ, отколкото отъ друга народностъ, и че на туй основание трѣбва да му дадемъ съ задна дата подданството. Ако вземете протоколитѣ, ще видите, че азъ тогава възставахъ само противъ това, че не бива да се дава подданство съ задна дата, защото ако е искалъ той да се ползува съ българското подданство, трѣбвало е да направи това по-рано, да е поискалъ това по-рано — никое българско правителство нѣмаше да му откаже. И азъ тогава бѣхъ формулиралъ едно прѣдложение, че нѣмамъ нищо противъ, да се приеме г. Ораховацъ за български подданикъ, но да се приеме на основание на закона, сега, и каквито права се даватъ на българскитѣ подданици и той отсега да се ползува съ тѣхъ. Народното Събрание, обаче, отъ говоренето, което стана тукъ, единъ видъ искара г. Д-ръ Ораховаца българинъ — макаръ че това нѣщо може да не е дотамъ ясно въ протоколитѣ — не съмъ провѣрилъ това, — като че единъ видъ искаше да признае г. Д-ръ Ораховаца, като че той е българинъ, и, слѣдователно, понеже се той третира като българинъ, трѣбва да му се признае подданството съ задна дата. И така се рѣши. Сега, г. Д-ръ Ораховацъ казва на Народното Събрание, че той не е българинъ и че тогава криво сж го мислили за такъвъ въ Народното Събрание. Дали сега Народното Събрание ще измѣни своето рѣшение или не, то е ваша работа; но сега въпросъ се явява: дали така трѣбва да остане това рѣшение, съ задна дата, и дали това нѣма да служи за примѣръ на нѣкои други. Не знамъ какво ще направи Народното Събрание, но истината е тази, че ние тогава единъ видъ приехме г. Д-ръ Ораховаца, като че той е билъ българинъ. (П. Станчевъ: Туй бѣше впечатлението тогава.) Затова му дадохме съ задна дата подданството. Азъ не настоявахъ Народното Събрание да измѣни това свое рѣшение. Азъ бѣхъ единъ отъ тѣзи, които вотираха противъ; направихъ тогава и отдѣлно прѣдложение. Сега какво ще направите — не знамъ. Истината е, че ние дѣйствително бѣхме се увѣрили въ мисълта, че г. Д-ръ Ораховацъ е българинъ, и го приехме въ подданство съ задна дата.

Министъръ-Прѣдседателъ П. Каравеловъ: Въ първитѣ рѣшения, когато станаха пролѣтсемъ, азъ участвувахъ и желая да взема участие и сега, още повече, че г. Цанковъ помена моето име и свършено неправилно. Азъ съжалявамъ, че г. Ораховацъ е подалъ прошение, не защото това нѣщо е ново откритие — че или сега лъже, или тогава е лъгалъ, — а е много щепетително това: вѣстничитѣ го нападали и той желае да се констатира тържествено фактътъ въ Народното Събрание, че той не е лъгалъ — нѣщо, което не трѣбваше да направи, защото да се занимава Народното Прѣдставителство съ такива дребни въпроси, не е право. Трѣбва да раздѣлимъ тукъ двата въпроса: въпроса за подданството и въпроса за службата. Азъ сѣщамъ отъ рѣчта на г. Урумова и г. Цанкова, че тукъ ги интересува службата — далечъ не подданството. Тукъ сж пошпрѣклѣли аптекаритѣ, пошпрѣклѣли сж и нѣкои доктори, които сж отчислени по неспособностъ. Г-нъ Ораховацъ е малко строгъ началникъ и тѣ сж недоволни и искатъ да го махнатъ. (Д. Цанковъ: Той знае да ги раздѣля...) Моля, моля, г-нъ Цанковъ! Вие казахте за конституцията. Трѣбва да го признае, че има единъ членъ, който казва, че безъ съгласието на Народното Събрание не може да се назначава никакъвъ чиновникъ чуждъ подданикъ; но Вие го назначихте прѣзъ 1884 г. И ще ви кажа, че азъ малко зная за живота на г. Ораховаца. Азъ го заварихъ въ Кула... (Д. Цанковъ: И го изпжихте оттамъ!) Азъ не го изпжихъ, но направихъ това, което всѣки министъръ трѣбва да прави. Азъ видѣхъ, че той е единъ много почтенъ човѣкъ и има грамадно влияние тамъ. Понеже знаехъ, че е чуждъ подданикъ и се съмнѣвахъ въ неговата народностъ, то когато станахъ министъръ, при първитѣ дѣйствия, които станаха на Сръбската граница, азъ, като не искахъ да има тамъ чужденци, доведохъ го въ София, защото той бѣше добъръ докторъ и тамъ всички го обичаха и му симпатизираха; всички го имаха нѣщо като светецъ. (Д. Цанковъ: Затуй раздѣли тукъ докторитѣ на двѣ партии — интригантинъ добъръ!) Азъ за това не говоря. Азъ ви казвамъ това, което зная, и ви го казвамъ откровенно. Той ми каза тогава, че желае да служи по-добъръ въ провинцията. Стана войната, менѣ ми трѣбваша добри доктори, и азъ всички доктори съсрѣдоточихъ въ София. Неговата палатка бѣше най-хубавата, или, по-добъръ, единствената палатка, отъ която се не срамувахме. Никаква сръбска тенденция азъ не забѣлѣжихъ. Азъ видѣхъ въ него единъ добъръ докторъ, който добъръ се грижеше за нашитѣ ранени. Азъ зная много факти отъ онова врѣме, какъ сж се отличаваха нѣкои доктори, които сега най-много викатъ. Ходѣха да търсятъ чорапи и да пиятъ коняка на болнитѣ, когато, напротивъ, г. Ораховацъ бѣше образцовъ докторъ и менѣ не оставаше, освѣнъ да го считамъ за българинъ. (Д. Цанковъ: Дѣто ще каже, прѣзирахте законитѣ! Нѣмахме ли законъ тогава!) Ами Вие нѣмахте ли

законъ, когато го назначихте? (Д. Цанковъ: Имахме — Народното Събрание. Не помниш! Азъ писахъ официално на руския консулъ и на други да ми проводятъ доктори! Вие се лъжите!) Тукъ има 2.000 цинцари. Има много, въ качеството на които се съмнявамъ. Азъ и доктори, и офицери ще ви покажа отъ цинцарско произхождение. Тѣ сж родени въ Турция и Ораховацъ е роденъ въ Турция. Искате ли да ви кажа, искате ли това да знаете? (Д. Цанковъ: Тукъ съществува ли законъ за подданство, г-нъ Каравеловъ?) Моля, моля! (Д. Цанковъ: Измѣните закона първо!) Защо Вие го назначихте въ България? Защото е добъръ докторъ. (Д. Цанковъ: Съ разрѣшението на Народното Събрание го назначихъ!) Не е вѣрно! (Д. Цанковъ: Лъжешъ!)

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Само съ думи не се отговаря, г-нъ Цанковъ; намѣрѣте протоколитѣ!

Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Нищо такова нѣма. Подиръ войната, когато се бихме съ Сърбитѣ, когато имаме цинцари доктори, ще бѣдѣше отъ моя страна най-безбожно, г-да, да го махна. Азъ ви казвамъ, че всички доктори отъ червения кръстъ, отъ Франция, отъ Германия, всички се възхищаваха отъ палатката на г. Д-ръ Ораховаца. (Д. Цанковъ: Ами законътъ за подданството?) Вие сте го нарушили! (Д. Цанковъ: Нека измѣнимъ закона за подданството по-напрѣдъ!)

Слѣдъ това ни едно правителство не го е бутало, всички сж го приемали, навсѣкѣдъ е служилъ и, когато бѣше инспекторъ, нареди една строга ревизия — тамъ е злобата на деня! Азъ сѣ таки оставямъ на г. Министра на Вътрѣшнитѣ Работи да рѣшава въпроса, доколко е добъръ чиновникъ; то е негова специалностъ дали трѣбва да го пѣди или да го защити. Азъ говоря само за народността. (Д. Цанковъ: Имаме законъ за подданството.) Г-нъ Д-ръ Ораховацъ, като служи честно, като се оженилъ за българка, като има дѣца българи, азъ не зная какъ сега можемъ да кажемъ: Йокъ, ти не си българинъ, когато приемаме и цинцаритѣ. (Д. Цанковъ: Законъ имаме!) А Вие защо го приехте? (Д. Цанковъ: Азъ го приехъ на служба като чуждъ подданикъ, а ти го изпѣди отъ Кула!) Моля, моля! Понеже въ единъ списъкъ, който бѣ обнародвалъ въ „Държавенъ Вѣстникъ“ отъ правителството на Радославова, му се отказва, че е български подданикъ, Д-ръ Ораховацъ приведе свидѣтелства отъ всички мѣста, че досега сж го признавали за български подданикъ, и поиска отъ насъ да му признаемъ това право. Ние какво направихме? Признахме го. (Д. Цанковъ: Като ни излѣгахте, че е българинъ.) За лоши аргументи, че е употребилъ нѣкой, а не той самиятъ, ние не можемъ да унищожимъ резултата. Затова моето мнѣние е, че тия разисквания си нѣматъ мѣстото и трѣбва да остане както е разрѣшено. Отъ това

България нѣма нищо да изгуби, а вѣрвамъ, че ще да спечели малко санитарната частъ съ лѣкаритѣ. (Д. Цанковъ: О-хо!) Азъ ще ви моля, да не става това въпросъ и да не се разисква съ такава злоба, (Д. Цанковъ: Нѣма злоба, а законъ има!) съ каквато особено се отличава нашиятъ приятель г. Урумовъ, дѣто казва, че съмъ говорилъ за Кучи и пр. и пр. Човѣкътъ доволно откровенно си разказва биографията. Азъ даже съвсѣмъ не го знаа отдѣ е. Отъ Кучи отишълъ въ Русия, училъ се и послѣ дошълъ въ България. Какъвъ е той? Той откровенно може да каже, че азъ не знаа. (Д. Цанковъ: Той е толкова добъръ, че отъ Черна-Гора е изгоненъ!) Че се е родилъ въ Турско има значение, защото досега нито единъ българинъ и, вѣроятно, азъ пръвъ възбуждамъ въпроса: какво ще правимъ съ цинцаритѣ? Нищо. Обявяватъ се за български подданици, ще бѣдатъ български подданици. Защото, ако възбудимъ въпроса, че той е цинцаринъ, той или жена му, или дѣцата му, край нѣма да има. Вие ако не сте доволни отъ него като докторъ, то е работа на Министра на Вътрѣшнитѣ Работи, но не възбуждайте въпросъ по поводъ на писмото. Заради това бихъ молилъ Народното Събрание да прѣкрати прѣнїята; а бѣлото за г. Д-ръ Ораховаца, че е лошъ докторъ, или че управлява лошо Санитарната дирекция, отнесѣте се до Министра на Вътрѣшнитѣ Работи.

Д. Ризовъ: Г-да прѣдставители! Азъ съмъ единъ отъ поклонникитѣ на Дѣда Цанковъ, но днесъ съжалявамъ, че той пусна въ ходъ старческата си енергия съвсѣмъ по компийски... (Д. Цанковъ: Закона защитавамъ, а вие го позорите!) Това обществено мнѣние, за което се приказва, върти се въ стаята на Дѣда Цанковъ, дѣто играе на карти, и то е, което насъсква Дѣда Цанковъ да вика противъ Д-ръ Ораховаца. (Д. Цанковъ: Да те зематъ дяволитѣ! — Голѣмъ смѣхъ.) Мога да укажа и имена, но нѣма нужда. Фактътъ е слѣдующиятъ: че Д-ръ Ораховацъ не е искалъ подданство, а е искалъ да му се признае онова българско подданство, което му го е призналъ първоначално Дѣдо Цанковъ, като го е назначилъ на служба, и което сж му го признавали всички български правителства досега. (Д. Цанковъ: Лъжешъ! Азъ и на Каравелова казахъ и тебе го казвамъ, че лъжешъ!) Дѣдо Цанковъ е участвувалъ въ съставянето на нашата конституция, та знае, че чужди подданици безъ контрактъ не могатъ да бѣдатъ назначавани на служба, а той е назначилъ Д-ръ Ораховаца безъ контрактъ. (Д. Цанковъ: Съ разрѣшението на Народното Събрание!) Никакво разрѣшение нѣма. Ако има, покажете го.

Д. Цанковъ: Ще го кажа. Имаше нужда отъ специалисти по телеграфитѣ; имаше нужда отъ доктори и юристи и трѣбваше непрѣмѣнно да вземемъ чужденци. За туй нѣколко пѣти е ставало дума въ Народното Събрание и Народното Събрание

е разрѣшавало, че трѣбва да се взематъ чужденци. И азъ на туй основание писахъ на австрийския и на руския агенти да ни изпратятъ юристи и доктори, и на това основание тогазъ, като писахъ, разгеле, дойде Д-ръ Ораховацъ, и азъ го назначихъ. Азъ го назначихъ, и назначихъ го като чуждъ подданикъ. Нѣмаше тогазъ нито контрактъ, нито нищо. Каквато заплата има опрѣдѣлена въ бюджета, таквазъ ще приеме, и той прие. Г-нъ Каравеловъ го изпъди оттамъ, че билъ сѣрбинъ, а пъкъ сега казва, че е българинъ. Той лъже тогазъ.

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Продължавайте, г-нъ Ризовъ!

Д. Ризовъ: Та, г. Петковъ не бѣше правъ, когато каза, че Д-ръ Ораховацъ искалъ българско подданство, защото билъ отъ българско произхождение. Съгласно нашия законъ за подданството, издаденъ отъ умразния на Дѣда Цанковъ Държавенъ Съвѣтъ, българското подданство може да се добие по два начина: 1) хора, родени въ странство отъ родители българи, т. е. отъ българско произхождение, щомъ се заселятъ въ България, ставатъ български подданици, безъ да има нужда да искатъ санкцията на Народното Събрание за туй, стига само да се запишатъ за членове на нѣкоя община, и 2) чуждитѣ подданици ставатъ български по натурализация, слѣдъ като ги признае за такива Народното Събрание или бившиятъ Държавенъ Съвѣтъ. Самиятъ фактъ, че Д-ръ Ораховацъ е подалъ прошение, съ което иска да му се признае българското подданство, ясно показва, че той не иска да придобие туй подданство по начина, който му се приписва, т. е. че е отъ българско произхождение; защото, ако бѣше отъ българско произхождение, той нѣмаше нужда да се обръща къмъ Народното Събрание, за да му санкционира то българското подданство. (Д. Цанковъ: Ами защо му припознаватъ пенсията!) И чужденцитѣ иматъ право на пенсия у насъ, щомъ като внесатъ сумитѣ, които се изискватъ по закона за право на пенсия. Така щото, Д-ръ Ораховацъ не е излъгалъ никого. Той е казалъ, че е роденъ въ Кучи — въ Турско, — а не е казалъ, че е отъ българско произхождение. (Д. Цанковъ: Той не е излъгалъ, но ти и други.) Ако бѣ считалъ себе си отъ българско произхождение — повтарямъ пакъ на г. Цанкова, — той нѣмаше нужда, съгласно закона за подданството, да иска санкцията на Народното Събрание, а щѣше да бѣде по право български подданикъ. Той даде прошение, само за да иска да му се признае онова подданство, което едно българско правителство, по партизански съображения, му го е оспоривало на послѣдъкъ. Ако не бѣше това оспоряване чрезъ „Държавенъ Вѣстникъ“, дѣто бѣха го записали за черногорски подданикъ, слѣдъ като по-напрѣдъ бѣше записанъ за български, той нѣмаше да дава заявление. (Д. Цанковъ: Той сега казва, че е черногорецъ.) И сега, отъ проста нравствена щепе-

тилъностъ, за да не го оскѣрбяватъ, човѣкътъ дохожда и казва, че той не е отъ българско произхождение. Той прави това, не защото българското произхождение му е послужило за основание на добитото българско подданство — както се вижда отъ рѣчитѣ на нѣкои оратори, когато му се даде това подданство, — а го прави, за да бѣде чистъ и прѣдъ своята съвѣсть, и прѣдъ обществото, и прѣдъ своитѣ врагове. Азъ съмъ съгласенъ съ г. Каравелова, че нѣмаше никаква нужда да се пише това писмо отъ г. Д-ръ Ораховаца; но веднажъ то написано и дадено въ Народното Събрание отъ чисто нравствена щепетилностъ, азъ мисля, че е похвално, дѣто той е толковъ щепетилень. Защото Дѣдо Цанковъ знае, че въ неговата партия има хора, които сж прѣдсѣдатели на бюра, но на които и той не знае какво е произхождението. Нѣма нужда да споменавамъ имена.

Ето защо, щомъ Народното Събрание не е приело Д-ръ Ораховаца за български подданикъ поради българското му произхождение — макаръ и да се е говорило това нѣщо отъ нѣкои оратори, — а му е признало подданството отъ деня, когато г. Цанковъ го е назначилъ на българска служба, ясно е, че съ това писмо на Д-ръ Ораховаца ние не можемъ да се занимаваме днесъ и трѣбва да го оставимъ безъ разглеждане.

Мотивитѣ на г. П. Станчевъ азъ ги знамъ. Той завчера казваше, че Дѣдо Цанковъ е старъ човѣкъ и, за хатъра на старинитѣ му, трѣбва да се чете това писмо въ Събранието и се удовлетвори... (П. Станчевъ: Протестирамъ! Най-голѣмъ лъжецъ наричамъ Ризова и искамъ извинение отъ Събранието, задѣто го наричамъ тѣй.) Въ стаята на прѣдсѣдателя не казахте ли това? (Д. Цанковъ: Лъжешъ!) Не лъжа.

Азъ моля, прочее, това писмо на Д-ръ Ораховаца да се остави безъ послѣдствие, като се вземе само за свѣдѣние.

М. Такевъ: Г-да прѣдставители! Заявлението на г. Ораховаца е не само неумѣстно, но ако дѣйствително може да се тури и Народно Прѣдставителство тоже въ амбиция, както се е той турилъ въ такава амбиция, може дѣйствително да прѣдизвика тѣзи неприятни сцени, каквито сега се прѣдизвикаха. Азъ считамъ, че г. Ораховацъ свѣршено нѣмаше право, нито нѣкакъвъ поводъ, да подава това заявление само затуй, че, като челъ дневницитѣ на Народното Събрание, видѣлъ, че нѣкои оратори навели нѣкакви аргументи, които тѣ направо взели нѣкаждѣ по кулоаритѣ да разказватъ, че билъ българинъ или отъ българско произхождение. Този прѣдставителъ, който е г. Таслаковъ, е билъ единствениятъ, който, дѣйствително, на Народното Събрание е посочилъ на слѣдующия, отъ себе си измудренъ, фактъ. (П. Таслаковъ: Нищо нѣма измудрено. Азъ ще обясня.) Азъ ще ви чета на стр. 1.089, да видите какво е казалъ г. Таслаковъ. Ето: (Чете.) „Азъ ще ви обърна внима-

нието на другъ единъ фактъ, който въ книгата при прошенето не се намира, а го чухъ въ комисията отъ уважаемия нашъ прѣдсѣдатель г. Гешовъ. Той ни казва даже, че положително знае, че Д-ръ Ораховацъ се е родилъ въ Прилѣпско, въ село Орѣховецъ, и оттамъ носи името си. (Н. Козаревъ: Дѣдо му се е родилъ тамъ.) И така, Д-ръ Ораховацъ, като прочелъ тия думи на г. Таслакова, които той пъкъ чулъ нѣждѣ въ кулоаритѣ отъ г. Гешова, счелъ за необходимо — да не кажемъ че се е счелъ обиденъ — да донесе до свѣдѣние на Народното Сѣбрание — какво? — че той никога не се е считалъ за българинъ, като казва: „Азъ никога не съмъ се казвалъ българинъ по произхождение и че въ прошенето си да ми се признае правото на подданството, азъ се основавахъ на свѣршено други данни“. (Д. Цанковъ: Кои сж тѣ?) Слѣдующитѣ, ако позволите, г-нѣ Цанковъ: (Чете.) „Роденъ въ Турция прѣди освобождението на България, дошълъ сжщата година слѣдъ свѣршването на университета, жененъ тукъ, смѣтамъ се за български подданикъ. (Д. Цанковъ: Ама нашиятъ законъ не казва така!) Записанъ съмъ билъ въ списъцитѣ на жителитѣ въ общинитѣ, въ които съмъ живѣлъ, както и въ избирателнитѣ списъци; ползувалъ съмъ се съ всички граждански и политически права, бѣхъ като мѣстенъ гражданинъ редакторъ на медицински списания, прѣзъ всичкото врѣме бѣхъ на държавна служба, внасяхъ слѣдующитѣ се одрѣжки въ пенсионната каса, съ една дума, ползувамъ се съ всички права и носихъ всичкитѣ тегоби на подданството. Слѣдъ всичко горѣизложено, могло би да се мисли, че не е възможно да се повдига въпросъ за подданството ми. За жалость, отъ нѣкое врѣме насамъ този въпросъ е повдигнатъ и вече не мога и азъ да го игнорирамъ, защото лицата, които го повдигатъ, тѣрсятъ способъ да повлияятъ върху общественото и служебното ми положение. Вслѣдствие на това, имамъ честь да се обърна къмъ почитаемото Народное Сѣбрание съ най-покорна молба да узакони чрѣзъ надлежно рѣшение, че съмъ български подданикъ и че се смѣтамъ такъвъ отъ заселването ми въ България“. Тѣй казва той въ прошенето си. Сега, кое е мѣрдаването, кои мотиви сж мѣрдавани за Народното Сѣбрание? Тия, които комисията слѣдъ всестранно обсъждане е възприела, които ви е докладвала и на които е обосновала своето рѣшение, което ви е прѣдложила на вашето благоусмотрѣние. Тѣзи мотиви на комисията сж слѣдующитѣ: (Чете.) „Докладчикъ Н. Козаревъ — стр. 1.087: — г. Д-ръ Петъръ Ораховацъ е подалъ едно заявление до Народното Сѣбрание, съ което иска, щото съ едно рѣшение Народното Сѣбрание да узакони, че той се смѣта за български подданикъ отъ самото му заселване въ България“. И слѣдъ като цитира прошенето продължава: (Чете.) „Както виждате, той е роденъ въ Турция и слѣдъ освобождението на България, слѣдъ като е свѣршилъ своето образование и постъпилъ на държавна служба, той се е смѣталъ за

български подданикъ и е билъ записанъ въ списъцитѣ на нѣколко общини, въ които е живѣлъ, както и въ избирателнитѣ списъци, и се е ползувалъ съ всичкитѣ граждански и политически права. Комисията, като взе всичко изложено въ прошенето му, единодушно призна на г. Д-ръ Ораховаца правото на български подданикъ отъ дѣня на заселването му въ България — 9 мартъ 1884 г. — и ме натовари да ходатайствувамъ прѣдъ васъ, г-да народни прѣдставители, и вие съ едно рѣшение да узаконите нашето рѣшение“.

Както виждате, г-да прѣдставители, мотивитѣ на комисията сж тѣзи, които той е изложилъ въ прошенето си, че се счита за български подданикъ, понеже носилъ всичкитѣ тегоби и се ползувалъ съ всичкитѣ права, прѣдвидени въ нашитѣ закони, отъ 1884 г. 9 мартъ до датата на подаване на прошенето. Не затуй че се счита българинъ, не затуй че се третира за българинъ отъ българско произхождение, не затуй че комисията ви е туряла въ заблудение, тя не ви е прѣдставила фалшиви мотиви, а ви е прѣдставила онѣзи мотиви, които той е алегиралъ въ прошенето си, а комисията ги приела, като се удостоверила отъ приложенитѣ къмъ дѣлото свидѣтелства. (Д. Цанковъ: Ама законътъ така ли казва?) Г-нѣ Цанковъ ви казва: вѣрно е всичко това, но ние имаме единъ законъ, г-да прѣдставители, който е прѣнебрѣгнатъ, единъ законъ, който не позволява на не българи да ставатъ български подданици. Г-нѣ Цанковъ прави двѣ грѣшки: първата грѣшка е тази, че законътъ за българското подданство, като издаденъ на февруарий 1883 г., VIII-то Обикновено Народное Сѣбрание, въ II-та си редовна сесия, въ комисията, която имаше за назначение да разглежда прошенията на чужденцитѣ, за да ги възприеме за български подданици, рѣши едногласно — азъ бѣхъ членъ въ нея и, ще си спомни г. Теодоровъ, той бѣше прѣдсѣдатель — тогава стана въпросъ, че законътъ за българското подданство е единъ законъ, който не може да се прилага, защото е не само антиконституционенъ — издаденъ въ врѣме на пълномощията, — но съдържа институти, които днесъ не сжществуватъ, защото Държавниятъ Свѣтъ бѣше, който щѣше да рѣшава кои да се приематъ и кои не; ние тогавъ декларирахме отъ трибуната и се прие, че докато не се изработи единъ законъ за подданството, ние ще спремъ приемането на чуждитѣ подданици за български. (Д. Цанковъ: Отъ Стоилова нали има единъ законъ за подданството?)

Но, г-да прѣдставители, има едно нѣщо, което е фактъ въ България, че дотогава и VIII-то, и VII-то, и VI-то, и всички Сѣбрания бѣха прѣнебрѣгнали закона за подданството, защото бѣше неприложимъ като законъ нехармонирующъ съ сегашния основенъ институтъ на страната — Народното Сѣбрание, — и Народното Сѣбрание се субституира, намѣсто Държавниятъ Свѣтъ, Камарата да рѣшава окончателно въпроситѣ за подданството и тя приемаше

всички заявители за български подданици, както, г-нъ Цанковъ, Народното Събрание даваше и реабилитация на тия, за които сега съществува въ наказателния законъ цѣла глава; тогава Народното Събрание възстанови политическите права на тия, които бѣха ги изгубили съ присъди, ако си спомните добръ. Прочее, колкото що се касае до закона, който ви казва г. Цанковъ, той е единъ незаконенъ законъ и не го прилагаме, защото нѣмахме възможностъ да го прилагаме, а Народното Събрание бѣше се субституирало на мѣстото на този законъ и за всѣки единъ конкретенъ случай, за всѣко едно прошение, специално рѣшение издаваше. Прочее, и случая съ г. Д-ръ Ораховацъ е сжщо такъвъ: (Д. Цанковъ: Не е истина!) съ специално рѣшение Д-ръ Ораховацъ е приетъ за български подданикъ.

Но, г-да прѣдставители, даже г. Цанковъ, за да бѣде удовлетворенъ въ своето желание да пазимъ строго законитѣ на България, за което и ние пледираме, азъ ще прочета на г. Цанкова... (Н. Козаревъ: Вѣрно е това, което г. Такевъ казва. — С. Бобчевъ и Т. Теодоровъ: VIII-то и IX-то Обикновени Народни Събрания никога не сж приемали нито единъ чуждъ подданикъ за български.) Вѣрно е, прочее, че VIII-то Обикновено Народно Събрание взема такова рѣшение, вѣрно е, че законътъ е неприложимъ, че нѣма законъ за подданството, но за да бѣде удовлетворенъ г. Цанковъ въ желанието си да му спазимъ този неществующъ законъ, азъ ще му цитирамъ чл. 19 отъ тоя неществующъ законъ, който казва, че всѣки чуждъ подданикъ, който не е отъ българско произхождение — а за българското произхождение г. Ризовъ много добръ обясни, — може да стане български подданикъ, щомъ подаде заявление че желае да живѣе въ тая община, че се ползува съ недвижиминости, и това заявление ще се прати въ Министерството на Правосъдието, а то ще го прати въ Държавния Сѣвътъ и той ще рѣши за приемането. Какво виждаме ние да е направилъ Д-ръ Ораховацъ? Прѣдставилъ ни е удостоверение, не само че се е поселилъ въ една община, но че още въ първото министерство на Цанкова той е български служащъ, български гражданинъ, живущъ въ България съ самостоятелно занятие. Законътъ казва: „ако нѣма недвижими имоти, да има самостоятелно занятие“. Той е лѣкаръ, има самостоятелно занятие, ползува се съ всички граждански и политически права; но това го оставямъ на страна. Въ всѣки случай, живѣе въ България отъ 1884 до 1901 г.; значи, живѣе цѣли 16 години въ България. Ако законътъ се ограничава съ чл. 19, да иска само съ едно прошение, и едно малко живѣене въ общината, г. Цанковъ ще се съгласи, че Д-ръ Ораховацъ е направилъ нѣщо повече, отколкото иска законътъ за приемане на българско подданство. Цѣли 16 години е живѣлъ въ България.

Д. Цанковъ: Знае да удря шамари и да раздѣля докторитѣ!

Министъръ М. Сарафовъ: Моля г. Цанкова да не говори такива работи. Тѣ не влизатъ тукъ...

Д. Цанковъ: Не е ли удрялъ шамари на слугитѣ?

Министъръ М. Сарафовъ: Всѣки удря шамаръ...

Прѣдседателствующъ А. Юраевъ: Г-нъ Цанковъ! Прѣстанѣте да задѣвате личности, които не сж тукъ за да ви отговарятъ и да се защищаватъ!

М. Такевъ: (Продължава.) Г-да прѣдставители! Единъ другъ въпросъ повдигна г. Петковъ. Той ви каза, че ние приемаме, че Народното Събрание може да дава българско подданство и че дѣйствиелно закона нѣма да го прилагаме, но казва той, азъ ви прѣдложихъ да го дадемъ отъ момента, когато той е заявилъ. Защо вие му го дадохте отъ 9 мартъ 1884 г.? Ето единъ принципаленъ въпросъ. Менѣ ми се струва, че г. Петковъ ще бѣде доволенъ, ако му кажа: единъ законъ влиза въ сила отъ момента, когато той се промулгира, т. е. когато се е публикувалъ въ „Държавенъ Вѣстникъ“, ако законодателятъ не е рѣшилъ да му даде обратна сила. Вѣрвамъ, че всички юристи тукъ сж съгласни, че това е така. Слѣдователно, Народното Събрание когато рѣшаваше: (Чете.) „Туриамъ на гласуване прѣдложението на комисията, да му се признаятъ правата на българско подданство отъ деня на заселването му въ България — 9 мартъ 1884 г. Които приематъ това рѣшение, да си вдигнатъ ръката. (Всички вдигатъ.)“ — значи, Народното Събрание изрично е дало обратна сила на този законъ, специално, или на туй свое рѣшение е дало обратна сила. Кой законъ запрѣщава на Народното Събрание да дава обратна сила на своитѣ законоположения? Туй е и въ науката, туй е и въ практиката, туй ще го срѣщнемъ и въ нашитѣ закони; всѣкога, въ края на всѣки законъ, има членъ, който казва отъ кога влиза той въ сила, или откогато той се публикува въ „Държавенъ Вѣстникъ“, ако законодателятъ не е рѣшилъ да му даде обратна сила. Прочее, Народното Събрание тукъ не е извършило нѣщо беззаконно, а се е възползувало отъ онѣзи прерогативи, които то има. Народното Събрание, казватъ англичанитѣ — и другъ пътъ съмъ казвалъ това, — Народното Събрание е компетентно да направи всичко, освѣнъ отъ жената мжжъ. (Д. Цанковъ: Ама слѣдъ като измѣни закона!)

Г-да прѣдставители! Рѣшението на Народното Събрание може ли да бѣде отменено? И се иска отменението отъ г. Цанкова затова, защото рѣшението не било съгласно закона и, второ, защото сме били турени въ заблуждение — поне вие, които сте законодателствували, сте били турени въ заблуждение за неговото произхождение. Прѣди всичко, г-нъ Цанковъ, който сте обожателъ на този неществующъ законъ отъ прѣврата на 1883 г., въ него се посочватъ само 4 случая, кога вие мо-

жете да вземете подданството на единъ гражданинъ. (Д. Цанковъ: Този законъ не е законъ! Има другъ законъ! Него не показватъ! Този е отмененъ!) Г-да прѣдставители! Въ този законъ има една глава IV, чл. чл. 23—32, въ които сж изброени случаитѣ, кога единъ български подданикъ може да изгуби подданството си: първо, когато приеме служба безъ позволенieto на Княза въ друга държава; второ, когато отиде на военна служба въ чужда държава, въпрѣки неразрѣшаването на Българското Правителство; трето, когато е осъденъ на изгнание изъ България и, четвърто, българска подданица, която се ожени за чуждъ подданикъ, по право губи българското подданство. Тѣзи сж четиритѣ случаи, въ които българскиятъ подданикъ губи своето подданство. (Д. Цанковъ: Какво ми четешъ това?) Виждате, прочее, въ какви случаи. За никакви други причини вие не можете да лишите единъ подданикъ отъ българско подданство.

Колкото се касае за заблуждението, за което говориха отдѣвъ г. Цанковъ и г. Станчевъ, азъ още отъ самото начало на рѣчта ви казахъ, че никой не ви е заблуждавалъ, освѣнъ нѣкои народни прѣдставители, които за да ви кандардисатъ, така да кажа, да приемете тѣхнитѣ възгледи, сж навели свои аргументи. Но, г-да прѣдставители, нема по всѣко рѣшение на Народното Събрание, когато се приема отъ 160 прѣдставители, вие можете да кажете кои мотиви сж заставили всѣки единъ прѣдставителъ да вдигне рѣка? Да вземемъ Цариградския изборъ отъ завчера. Едни казаха, че трѣбва да се утвърди изборътъ затуй, защото нѣма конкретни факти; други казаха, че трѣбва да се утвърди, защото туй е лъжа; трети казаха, че протоколътъ е официаленъ документъ, а четвърти казаха, че избирателитѣ отъ Цариградската околия могатъ да се излъжатъ. Съ една рѣчъ, наведоха се хиляди аргументи отъ всѣки единъ отъ ораторитѣ, но ако се посочи на единъ отъ прѣдставителитѣ и го попитате, кои отъ тѣзи мотиви у васъ сж повлияли да вдигнете рѣка, той не ще ви каже, че всички мотиви, защото имаше и противни и, хелбете, той ги е събралъ и отъ всичко това е дошълъ до заключение да вдигне рѣка. Слѣдователно, само тогава би имало заблуждение, когато комисията оттамъ ви е злѣ докладвала, когато тя би ви дала едно рѣшение, основано на фалшиви данни. Ако не би имало онова заявление на Д-ръ Ораховаца съ онѣзи мотиви; ако не би имало онѣзи удостоверения, за които се спомена въ прошениято; ако, съ една рѣчъ, вие сте се рѣшили да вдигнете рѣка на основание на фалшиви документи, — тогава естествено е, че рѣшението въ самата основа не е законно, защото се основава на фалшиви данни. Но въ случая нищо подобно нѣма. Докладчикътъ е билъ много добросъвестенъ, както и обикновено е, и Д-ръ Ораховацъ е билъ доста изриченъ, като е казалъ: азъ се считамъ за български подданикъ; моля, узаконѣте го това считане. Прочее, искането

на г. Цанкова и г. Станчева, да се унищожи това рѣшение, не може да се приеме, защото нѣмате причини това да направите; трѣбва да имате основание да рѣшите така. А че сте дали обратна сила на закона, това е ваше право. Туй е навсѣкждѣ въ законодателната инициатива на Народното Събрание.

Г-да прѣдставители! Азъ ще свърша тѣй, както свърши г. Каравеловъ. Азъ съжалявамъ, че Д-ръ Ораховацъ е билъ толкова щекотливъ, щото, като челъ нѣйдѣ въ вѣстницитѣ нѣщо, дошълъ да ни забавлява съ своитѣ прошения. Нека Д-ръ Ораховацъ не счита, че ако нѣкой членъ отъ Народното Събрание е говорилъ, че „азъ мисля, че е отъ българското село Орѣхово, и, слѣдователно, да се счита за българинъ“, да се обиди отъ това, нито пъкъ да се обиди, че ще се яви нѣкой, който да експлоатира, че той е лъгалъ Народното Събрание. За своя защита той може да прѣпечати прошениято и рѣшението на Народното Събрание и да се отърве. Още веднажъ ви казвамъ, че г. Д-ръ Ораховацъ е постѣпилъ некоректно, е постѣпилъ не тѣй, както би трѣбвало да постѣпи. Ключитѣ по вѣстницитѣ не трѣбва да бѣдатъ достойни на Народното Събрание. Той може да излѣзе тамъ да се оправдае, а не да ни кара тукъ да повдигаме въпроси, които ние вече считаме отдавна рѣшени. Като е така, азъ прѣдлагамъ да остане прошениято на Д-ръ Ораховаца безъ разглеждане, като прошение, което не заслужа никакво разглеждане въ Народното Събрание. (Гласове: Тѣй! — Съгласни!)

Д. Ризовъ: Изчерпанъ е въпросътъ!

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Моля, г-да, прѣди да дамъ думата на слѣдующитѣ записани г. г. прѣдставители, държа да дамъ слѣдующето обяснение. Ако VIII-то и IX-то Обикновени Народни Събрания се бѣха десезирали отъ даванетоъ българско подданство на чужденцитѣ, това не можеше да обвързва свободата на дѣйствие на послѣдующитѣ Народни Събрания. И сегашното Народно Прѣдставителство, ако е давало и дава българското подданство на чужденци, далечъ не е грѣшило, а е постѣпвало съвсѣмъ конституционно: чл. 55 отъ конституцията постановява, че „чужденци могатъ да приематъ българско подданство, като утвърди това Народното Събрание“.

И. Московъ: Никой не спори за това!

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Да се гласува прѣдложението на г. Такева!

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Азъ счетохъ за нужно да дамъ тия разяснения, защото двама г. г. народни прѣдставители се позоваха на прецедента отъ VIII-то Обикновено Народно Събрание, което бѣше рѣшило да се не дава българско подданство на чужденци до изработванетоъ законъ за подданството.

Ц. Таслаковъ: Г-да народни прѣдставители! Нѣма за какво да се говори вече. Трѣбва да се съжалява, че едно тъй леко подадено прошение вмѣкна Народното Прѣдставителство въ единъ водовъртежъ, отъ който искаме да излѣземъ и не знаемъ какъ. (М. Златановъ: Ба, ба!)

Цитираха се думитѣ, които сме казали при разглеждане на прошениято, когато приехме г. Д-ръ Ораховаца за български подданикъ. Азъ държа да констатирамъ тукъ, че нито тогава, нито сега съмъ билъ въведенъ въ заблуждение, нито съмъ считалъ тогава Д-ръ Ораховаца за българинъ, но приведохъ само думитѣ на г. Гешова, които той каза въ комисията. Той ни каза, че неговиятъ родъ билъ отъ Орѣховецъ, Прилѣпско. Това не ще рече, че азъ съмъ считалъ, или г. Гешовъ ме е накаралъ да считамъ, че Д-ръ Ораховацъ е билъ българинъ, но сѣ таки прѣзъ главата ми мина мисльта, че трѣбва да е отъ славянско произхождение. (Смѣхъ.— Д. Ризовъ: Някой не е мислилъ, че е арнаутина!) И мисля, че никога не се е считалъ и не е могълъ да бѣде черногорски подданикъ, защото какво казва въ своето прошение? Въ 1857 г. е билъ роденъ въ Кичево, (Д. Цанковъ: Кучи, бе!) въ 1866 г. заминалъ да се учи въ Русия; значи, той е билъ около 4—5 години въ Черна-Гора, заминалъ въ Русия да се учи и оттамъ е дошълъ тукъ. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Отъ Черна-Гора го изпъдили!) Така щото, за мене никога не е могълъ да бѣде черногорски подданикъ. Какъвъ е по произхождение, не ме е интересувало. А че и другитѣ прѣдставители не сж били въведени въ заблуждение, заедно съ тѣхъ и г. Станчевъ, азъ ще прочета това, каквото г. Станчевъ е казалъ: (Чете.) „Почитаеми г-да! Отъ всички разисквания относително въпросното произхождение и въпросното подданство на уважаемия Д-ръ Ораховацъ дойдохъ до заключението да гледамъ на него, че произхождението му и подданството е шубелия; и дали и знанията му не сж шубелия. Всички уважения питая къмъ тоя господинъ и само хубави отзиви съмъ слушалъ за него; обаче, за да се изчерпи този въпросъ, по начина, по който е дошълъ тукъ да вземе фетва, аджеба дали е правъ или кривъ, дали е български подданикъ или не, мисля, да се задоволимъ съ единъ отговоръ отъ г. Министра на Вътрѣшнитѣ Работи: какъ е гледалъ той на него, когато му е повѣрилъ тая важна длѣжностъ; гледалъ ли е на него по миналата му служебна дѣятелностъ като на български гражданинъ и български подданикъ, когато му е повѣрилъ тази длѣжностъ?“ (Д. Цанковъ: Чети го де до края!) Така щото, г. Станчевъ не е билъ въведенъ въ заблуждение. И сега не ни остава нищо друго, освѣтъ да съжаляваме дълбоко, че г. Ораховацъ е билъ съвсѣмъ наивенъ и е тръгналъ да дава прошение, или пъкъ е ималъ Богъ-знае какви мотиви за да въвежда Народното Събрание въ никому ненужни разисквания и най-паче ненужни за неговия авторитетъ. Азъ, г-да прѣдставители, ако съмъ министъръ, ще

го уволня веднага! (И. Московъ: На бодлива крава Господъ рога не дава!)

Б. Мирски: Говори се тукъ за прошение. Тукъ прошение нѣма. Тукъ има, както сега ви се прочете тая книга, една декларация, която може да се издаде отъ г. Д-ръ Ораховаца чрѣзъ печата до знанието на българското общество. И азъ не зная защо комисията, намѣсто да окачи тази книга на нѣкой гвоздей и, който е заинтересованъ, да я прочете тамъ, внесла е тукъ това заявление, чрѣзъ което не се иска нищо да се рѣши; защото, г-да народни прѣдставители, правилникътъ, па и конституцията, най-сетнѣ, сж изрични. Ние само можемъ да се сезираме съ въпроси, които иматъ прѣдметъ на осъществление. Като е така работата, не е ли ясно, че тукъ не трѣбваше нищо да се говори? Но говори се, г-да прѣдставители, и, за жалостъ, ще се продължава да се говори още, колчимъ се касае до прошения, защото у насъ прошенията се обърнаха на законопроекти. И тогава, когато единъ народенъ прѣдставитель не може да сезира Народното Събрание съ нѣкое свое прѣдложение, едно външно лице може да го сезира и да видите, че това прошение е станало единъ законъ.

Ние сме, г-да народни прѣдставители, днеска прѣдъ единъ законъ — всѣки актъ на Народното Събрание е законъ: било то рѣшение, или прѣдложение, или законопроектъ. И като е така, пита се: веднажъ издаденъ законъ, може ли тоя законъ да се отмѣни иначе, (Д. Цанковъ: Може, какъ да не може!) освѣтъ по реда, който е прѣдвиденъ въ конституцията, въ която се кълнемъ? Азъ отговарямъ: не. Затова, като не е възможно да се отмѣни тоя законъ, освѣтъ пакъ чрѣзъ законъ, азъ бихъ молилъ тѣзи господа, които се считатъ заблудени — ако вѣрваме, че болшинството е заблудено, — да внесатъ прѣдложение за видоизмѣнение рѣшението за подданството на Д-ръ Ораховаца, именно, да внесатъ прѣдложение да се счита, че той е подданикъ отъ деня, когато Народното Събрание го е приело, съгласно конституцията, за български подданикъ. Не внесатъ ли такова нѣщо, не трѣбва вече нищо да се говори.

Колкото се отнася до това, че Д-ръ Ораховацъ билъ направилъ грѣшка, като е подалъ това заявление въ Народното Събрание, азъ съмъ на противно мнѣние. Човѣкътъ иска да даде на Народното Събрание едно заявление, което, може би, да даде поводъ нѣкому да внесе прѣдложение, за да се приеме Д-ръ Ораховацъ за подданикъ отъ деня, когато Народното Събрание е рѣшило да бѣде такъвъ. Но тоя човѣкъ не е искалъ да заблуждава Народното Събрание. Заблуждавали сж се, по моему, само онѣзи, които сж слаби въ географията на вилаетитѣ. Тукъ човѣкътъ ясно ви казва: „азъ съмъ роденъ въ казвата Кучи“. А пъкъ Кучи, както всѣки знае, е въ Призренския вилаетъ. (П. Станчевъ: То е въ Херцеговина!) Дѣ казва,

че е отъ българско произхождение? Следователно, Д-ръ Ораховацъ е правъ, като иска по най-формаленъ начинъ да обяви, че не иска да го считатъ хората, че е приетъ за български подданикъ затуй, защото билъ по произхождение българинъ. Ние приемаме за подданици не само отъ българско произхождение, а приемаме за български подданици и всички онѣзи чужденци, които дойдатъ въ страната, и ние се убѣдимъ, че има полза страната отъ тѣхъ, или, най-малкото, че ще прѣнесатъ занаяпрѣдъ полза.

Азъ поддържамъ изказаното прѣдложение отъ г. Такева — да се мине чисто и просто на дневенъ редъ.

М. Златановъ: Не желая да говоря. Само искамъ да протестирамъ противъ ужасната словоохотливостъ по такъвъ единъ пустячески случай. (Д. Цанковъ: Противъ единъ нахаленъ, който се гнуса отъ името българинъ.) Прощенията, които комисията оставя безъ послѣдствие, не ги доклада, а заличава на стѣната обявление за това. И туй бѣше въ числото на тия, но г. Цоло Мисловъ каза, че тѣ рѣшили за свѣдѣние да го четатъ. Ние цѣль денъ какво правимъ? И карезъ, и инакъ, и всичко избликва. На какво ще заприличае, ако има и други такива прошения? (Д. Цанковъ: Като е нахаленъ, какво да го направимъ!) Ами ние като сме инаги!

Прѣдседателствующъ А. Краевъ: Нѣма други записани да говорятъ по този въпросъ. Намира ли Народното Събрание за умѣстно, да се вотира какво да е рѣшение? (М. Златановъ: Нѣма никакво прѣдложение: чисто и просто да се мине на дневенъ редъ.) Моля, г-да, пазѣте тишина да се разбере какво се вотира. Има прѣдложение да се мине чисто и просто на дневенъ редъ, безъ да се взема какво да е рѣшение по това заявление на Д-ръ Ораховаца. Поставямъ го на гласуване и моля, които сж за него, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство. — Д. Цанковъ: Меншество. Видѣ ли, г-нѣ прѣдседателю?) Азъ констатирамъ болшинство. Събранието приема да се мине чисто и просто на дневенъ редъ. (М. Златановъ: Слава Богу! — Д. Цанковъ: Да живѣе беззаконието и лъжата!) Прави Ви бѣлѣжка, г-нѣ Цанковъ, защото всинца сме длъжни да почитаме рѣшенията на Народното Събрание.

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Г-да народни прѣдставители! Има едно писмо, постъпило отъ Министерството на Финанситѣ, отъ 17 мартъ т. г., подкрѣпено съ друго отъ 4 юний с. г., съ което се казва и прѣдлага слѣдующето: (Чете.) „По докладъ отъ Финансовото Министерство отъ 9 декемврий 1899 г. подъ № 4618, X-то Обикновено Народное Събрание въ I-та си редовна сесия въ XXIX заседание отъ 11. декемврий 1899 г. е рѣшило: „Калиманската поляна“, „Харманлъжкѣтъ“ и „Гро-

бищата“ да се продадатъ на Хотнинската община, а „Каябунарската поляна“ да се раздѣли на двѣ равни части, отъ които горната частъ да се продаде на Самоводенската община съ задължение послѣдната“ ... (Шумъ.)

Прѣдседателствующъ А. Краевъ: Г-да! Или пазѣте тишина, или ще вдигна заседанието; всрѣдъ такъвъ шумъ не може да се заседава. Докладвайте, г-нѣ докладчикъ!

Докладчикъ Ц. Мисловъ: (Продължава.) Дайте одихъ, защото на г. Антикарова не му се слуша. Ако не слушате, нѣма да чета. (Чете.) „X-то Обикновено Народное Събрание въ I-та си редовна сесия въ XXIX заседание отъ 11 декемврий 1899 г. е рѣшило слѣдующето:

„Калиманската поляна“, „Харманлъжкѣтъ“ и „Гробищата“ да сж продадатъ на Хотнинската община а „Каябунарската поляна“ да се раздѣли на двѣ равни части, отъ които горната частъ да се продаде на Самоводенската община съ задължение послѣдната да прѣмѣсти въ тая частъ чешмата, която се намира на около 20—30 метра навжтрѣ въ сѣверната частъ, а сѣверната частъ да се продаде на Хотнинската община, като за граница имъ служи пътятъ, който, идейки отъ Самоводенъ, прѣсича поляната приблизително по срѣдата. — Рѣчениитѣ села не останали доволни отъ това рѣшение, защото цѣли да си иматъ постоянни неприятни разпръавии при водопопъ, затова заявили въ Министерството, че по тоя начинъ на разпрѣдѣление не могатъ и купи. Министерството чрѣзъ чиновникъ изучило въпроса на самото мѣсто и прѣдлага да се вземе като допълнително или пояснително рѣшение на първото слѣдующето: „Калиманската поляна“, „Харманлъжкѣтъ“ и „Гробищата“ да се продадатъ на Хотнинската община, а „Каябунарската поляна“ да се раздѣли на двѣ равни части, отъ които горната частъ да се продаде на Самоводенската селска община, а долната частъ, сѣверната, да се продаде на Хотнинската селска община, като за граница между двѣтъ села да служи пътятъ, който, идейки отъ Самоводенъ, прѣсича поляната приблизително по срѣдата. Освѣтъ това, да остане непродадено пространството отъ 20—30 метра наширѣ по цѣлото протяжение на поляната отъ къмъ извора, което да се счита за държавно, но да се остави и на двѣтъ села да имъ служи за прокарване на добитѣка къмъ извора. Тая продажба ще стане по слѣдующитѣ цѣни: „Калиманската поляна“ по 18 л. декарътъ, „Харманлъжкѣтъ“ и „Гробищата“ по 5 л., а „Каябунарската поляна“ по 15 л. декарътъ. Изплащането на паритѣ да стане въ петъ години и на петъ падежа, начинай отъ датата на прѣдаването имотитѣ на купувачитѣ.“

Това е рѣшението, което иска Министерството на Финанситѣ да се вземе като допълнение и пояснение на онова, което ви казахъ по-рано, и комисията ви моли да го приемете.

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Искане ли нѣкой думата по този въпросъ? (Д. Цанковъ: Кой го разбра?)

В. Кжичовъ: Говори се за продаване на държавни земи. Ние сме рѣшили три пѣти, че не трѣбва да правимъ продажба, додѣто Правителството не прѣдстави кои земи му сж потрѣбни и кои не.

Г. Недѣлковъ: Тукъ работата не е за продаване. Тя е продадена и има рѣшение отъ Народното Събрание; има само една поправка да се направи на рѣшението, и тя се прави по искането на двѣтѣ села. Дадена е чешмата само на едното село, но понеже ще ставатъ сбивания, иска се да остане мѣстото държавно, за да могатъ всички да отиватъ да си поятъ добитѣка. И послѣ, раздѣлението отива до чешмата. Тѣй че, тази поправка може да я вземемъ и тя не е въпрѣки рѣшението на Народното Събрание.

Тѣй щото, азъ моля Народното Събрание да приеме тази поправка, или това видоизмѣнение на рѣшението.

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Г-да прѣдставители! Министерството го иска, то прави това прѣдложение.

К. Мирски: Азъ считамъ настоящия проектъ на рѣшение за едно прѣдложение отъ законодателенъ характеръ. То е много правилно внесено и, съгласно чл. 52 отъ конституцията, нищо не може да ни спира да вземемъ рѣшение.

Моля да се приеме тоя проектъ. (Гласове: Нѣмаме съставъ!)

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Г-да! Претендира се, че нѣма законния съставъ за да може да се вземе рѣшение. Съгласно чл. 114 отъ конституцията, трѣбва да има една трета отъ всичкитѣ народни прѣдставители, за да може рѣшението да бѣде законно. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Ударѣте звънеца.) Ще почакаме малко да се събератъ. (Звъни продължително. Влизатъ малцина прѣдставители.)

Понеже нѣма съставъ, не може да се гласува. (Звъни.) Засѣданието се вдига.

(Вдигнато въ 6¹/₂ ч. вечерята.)

Прѣдсѣдателъ: **М. Балабановъ.**

Подпрѣдсѣдатели: { **В. Кжичовъ.**
А. Краевъ.

Секретарь: **А. Урумовъ.**

Началникъ на Стенографическото бюро: **Т. Гълъбовъ.**